

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การจัดสภาพการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็ก ในสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งนำเสนอเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ทฤษฎีเกี่ยวกับเด็ก

- 1.1 ความหมายและความสำคัญของเด็ก
- 1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับเด็ก

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสภาพการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็ก

- 2.1 ความหมายและความสำคัญของการศึกษา
- 2.2 ความหมายและความสำคัญของการเลี้ยงดูเด็ก

ตอนที่ 3 สถานรับเลี้ยงเด็กในประเทศไทย

- 3.1 ความเป็นมาของสถานรับเลี้ยงเด็กในประเทศไทย
- 3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสภาพการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก
- 3.3 การจัดสภาพการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็ก
 - 3.3.1 การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไป
 - 3.3.2 การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกตัวอาคาร
 - 3.3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 3.3.4 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน
 - 3.3.5 การดูแลความปลอดภัยและสุขภาพ
 - 3.3.6 การบริการด้านอาหาร
 - 3.3.7 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน
- 3.4 บทบาทของสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนต่อคนกรุงเทพมหานคร
- 3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ทฤษฎีเกี่ยวกับเด็ก

1.1 ความหมายและความสำคัญของเด็ก

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 (2513:375) ให้ความหมายว่า เด็ก หมายถึงคนที่มีอายุน้อย นับตามความนิยมกัน ต่ำกว่า 15 ปี

ไชยยศ เหมะรัชตะ และ สมโภช จุลประภา (2530:4) กล่าวว่า ในทางกฎหมาย เด็กคือบุคคลที่มีอายุไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์

ท่านพุทธทาสภิกขุ (2531:13) กล่าวถึงความสำคัญของเด็กว่า เด็กคือผู้สร้างโลกในอนาคต แต่อยู่ที่ว่า ผู้ใหญ่จะโง่หรือฉลาดพอที่จะสร้างโลกในอนาคตได้หรือไม่ เป็นการรับผิดชอบของผู้ใหญ่ในปัจจุบันที่จะสร้างเด็ก ดังนั้น เด็กจึงมีความสำคัญต่อครอบครัว ต่อประเทศชาติและต่อโลกอย่างมาก

มีผู้พูดเสมอว่า เด็กในวันนี้เป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า และชีวิตในวัย 6 ปีแรกเป็นช่วงที่สำคัญที่สุด ในสมัยก่อนเชื่อกันว่าเด็กคือผู้ใหญ่ตัวเล็กๆ ดังนั้น เด็กจะได้รับการเลี้ยงดูและอบรมอย่างผู้ใหญ่ แต่ในปัจจุบันนี้ ความคิดได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเชื่อว่า ในระหว่างการเติบโต เด็กต้องได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีเป็นพิเศษ ได้รับการแนะนำในทางสติปัญญา อารมณ์ และทางสังคม เรามักพบเสมอว่า ผู้ใหญ่หรือวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมผิดปกตินั้น ถ้ามองย้อนหลังไปจะพบว่า ในวัยเด็กไม่ได้รับการเลี้ยงดู ให้การศึกษาที่ถูกต้อง

1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับเด็ก

ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก ที่สำคัญมีดังนี้

ทฤษฎีแรงจูงใจบุคคลของ มาสโลว์ (Maslow:1954) กล่าวไว้ว่า ความต้องการของมนุษย์ ถูกจัดไว้เป็นลำดับขั้น ตั้งแต่ความต้องการของร่างกายเป็นฐาน ขึ้นไปจนถึงความอบอุ่น ปลอดภัย ความรัก ความนับถือ และการตระหนักความสามารถที่ตัวเองจะทำได้อย่างเต็มที่ เป็นขั้นสูงสุด ความต้องการที่เร้าพฤติกรรมตามทฤษฎีนี้คือ ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองจนพอใจ แรงจูงใจจะต้องดึงดูความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองนี้ ทฤษฎีนี้อธิบายการเรียนรู้ของเด็กได้หลายอย่าง เช่น เด็กที่ถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดจากผู้ใหญ่จนเกินไป จะทำให้เด็กขาดความคิดในเชิงสร้างสรรค์ พฤติกรรมนี้อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ถ้าผู้ใหญ่ผ่อนคลาย ควบคุม ให้เด็กมีโอกาสกระทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง ตามความถนัด ความสนใจ และตามความต้องการของตนเอง

ทฤษฎีการเรียนรู้และพฤติกรรมของ เซียร์ส (Sears อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2523:9) กล่าวไว้ว่า กระบวนการภายในร่างกายมีระบบแรงจูงใจทุกขุม หรือความต้องการที่ได้รับการเรียนรู้ มีความสำคัญอย่างยิ่ง มากกว่าความต้องการทางร่างกาย เขามีความเห็นว่ เพราะความต้องการที่ได้รับจากการเรียนรู้ เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้น พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น การให้อาหาร การขับถ่าย การพึ่งพา การก้าวร้าว การแข่งขัน ล้วนเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ติดตัวมา ดังนั้น ผู้ใหญ่จึงมีความสำคัญต่อการวางรูปแบบที่ดีต่อเด็ก

ทฤษฎีการเรียนรู้ของ ทอร์นไดค์ (Thorndike อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522:15) เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการวางเงื่อนไขต่อผู้เรียน เมื่อมีการตอบสนองเกิดขึ้น การตอบสนองจะมาเชื่อมต่อกับสิ่งเร้า ตัวเชื่อมเป็นผลการเปลี่ยนแปลงทางภายนอกของระบบประสาท ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เมื่อเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองโดยใช้การลองผิดลองถูกในขั้นต้น สิ่งที่สำคัญในทฤษฎีนี้คือกฎการเรียนรู้ 3 กฎ ได้แก่ กฎแห่งความพร้อม กฎแห่งการฝึกหัด และกฎแห่งผล ตามกฎทั้ง 3 ข้อนี้ ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ ต้องอาศัยความพร้อมทางระบบประสาท การกระทำซ้ำช่วยให้การเรียนรู้เกิดได้ดีขึ้น และการตอบสนองจะมีกำลังมากขึ้น หากผลที่เกิดทำให้ผู้เรียนพึงพอใจ และจะอ่อนตัวลงหากผลที่เกิดทำให้ไม่พึงพอใจ

ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มนักจิตวิทยา เกสแตท์ (Gestalt อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522:18-19) กล่าวไว้ว่า คนเราจะมองเห็นสิ่งต่างๆ ในลักษณะที่เป็นส่วนรวมก่อน หลังจากนั้นจึงจะแยกเป็นส่วนย่อย แต่เมื่อเราประสบปัญหาใดๆ ก็ตาม เราจะเรียนการแก้ปัญหาด้วยการจัดแบบ และในขณะที่เรากำลังหาแนวทางแก้ปัญหา เราจะมีสติปัญญาในแนววิธีทางใหม่ เช่น การเกิดความรู้สึได้ว่าได้ค้นพบ หรือเกิดการเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เราย่อมเห็นช่องทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในทันทีทันใด การเปลี่ยนแปลงในตัวคนเราอย่างรวดเร็ว เรียกว่าเกิดการหยั่งรู้ หรือการเข้าใจปัญหาอย่างกระจ่างแจ้ง

ทฤษฎีการเรียนรู้ของ พีอาเจท์ (Piaget อ้างใน รศ.ดร.พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ 2530:49-50) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดจากการทำงานของระบบประสาทส่วนกลาง ปฏิบัติการโดยใช้การปรับเข้าสู่โครงสร้างและปรับขยายโครงสร้างสร้างโครงสร้างขึ้นมาใหม่ และขยายโครงสร้างทางสติปัญญาให้กว้างออกไป คือ เน้นกระบวนการทำงานภายในตัวผู้เรียน มากกว่าสิ่งเร้าที่จะมากระตุ้นผู้เรียน สิ่งที่มากระตุ้นนั้น ควรจะอยู่ในระดับที่วุฒิภาวะของเด็กจะสร้างเข้าถึง การจัดประสบการณ์ที่ดี มีคุณค่า หรือกิจกรรมในการสอน ที่จะช่วยกระตุ้นให้เด็กคิด รวมทั้งการให้เด็กได้จัดกระทำกับวัตถุต่างๆ จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ ทั่วไป

ทฤษฎีการเรียนรู้ของ บรูเนอร์ (Bruner อ้างใน รศ.ดร.พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ 2530:63-64) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นจากกระบวนการภายในร่างกาย บรูเนอร์ ถือว่าสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการพัฒนาสติปัญญาในเด็ก เด็กจะเกิดการเรียนรู้จากการค้นพบด้วยตนเอง การสอดแทรกพื้นฐานวิชาการต่างๆให้แก่เด็กระดับต้น จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้

ทฤษฎีการเรียนรู้ของ อิริคสัน (Erickson:1950) กล่าวไว้ว่า เด็กจะเริ่มเรียนรู้การไว้วางใจและไม่ไว้วางใจต่อสภาพแวดล้อม เริ่มการเรียนรู้ที่จะช่วยตัวเอง หรืออาจเป็นเด็กช่างสงสัยหรือขี้อาย การอบรมเลี้ยงดู ให้ความอบอุ่นเพียงพอ การดูแลไม่ให้เกิดอันตราย จะทำให้เด็กเกิดความเป็นมิตรและไว้วางใจ

ทฤษฎีของ ฟรอยด์ (Freud อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522:1-2) กล่าวไว้ว่า บุคลิกภาพ ซึ่งมีผลสืบเนื่องมาจากวัยเด็กนั้น จะต้องประกอบด้วย อิด (ID) อีโก้ (Ego) และ ซุปเปอร์อีโก้ (Superego) การทำงานของบุคลิกภาพอยู่ภายใต้พลังของสามสิ่งนี้ มี id (primitive self) ได้แก่ คนที่อยู่ในจิตใต้สำนึกของมนุษย์ เป็นคนที่มีมนุษย์มีมาพร้อมกำเนิด และเป็นคนที่เป็นแหล่งกำเนิดของแรงขับพื้นฐานทั้งหมด ego (present self) ได้แก่ คนในจิตใต้สำนึก และจิตในสำนึกบางส่วนที่เราอาจรับรู้ หรือได้รับรู้บางส่วนในขณะปัจจุบัน superego (self and ethics) ได้แก่ คนในจิตใต้สำนึก เป็นส่วนมาก อาจมีจิตใต้สำนึกแฝงอยู่บ้าง เป็นคนที่ได้รับการขัดเกลาจากกฎเกณฑ์ของสังคมแล้ว

ทฤษฎีของ กีเซล (Gesell อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522:8) กล่าวไว้ว่า สิ่งแวดล้อมไม่ได้มีอิทธิพลต่อเด็กอย่างสำคัญ แต่วุฒิภาวะทางร่างกายมีความสำคัญมาก และเป็นตัวกำหนดพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กด้วย กีเซล ยอมรับว่าบุคลิกภาพ อัตราของพัฒนาการและความสามารถ ย่อมเป็นไปตามการเจริญเติบโตและการพัฒนาของแต่ละบุคคล และได้วางมาตรฐานสำหรับการเจริญเติบโตตามช่วงอายุต่างๆขึ้น

ทฤษฎีของ โคลเบอร์ก (Kohlberg อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522:10) กล่าวไว้ว่า พัฒนาการทางสติปัญญานั้น เป็นรากฐานของพัฒนาการทางจริยธรรม และเชื่อว่าบุคคลปกติที่มีสติปัญญาไม่เจริญถึงขีดนั้น จะมีจริยธรรมในขั้นสูงสุดไม่ได้เช่นกัน การพัฒนาทางจริยธรรมนั้น มิใช่การรับความรู้จากการพ่่าสอนจากผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตน และบทบาทของผู้อื่นที่ตนประสบในสังคม เหตุผลเชิงจริยธรรม มีความสัมพันธ์กับลักษณะต่างๆทางสังคมของผู้อื่น ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และความสัมพันธ์กับลักษณะต่างๆของบุคคล คือ อายุ ระดับสติปัญญา และลักษณะอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ดังนั้น เด็กวัยก่อนเรียนอยู่ในขั้นหลบหลีกการถูกลงโทษและเรียนรู้ถึงการปฏิบัติตนทางสังคม จากการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ซึ่งมักจะให้รางวัลและการลงโทษแก่เด็ก พ่อแม่จึงเป็นตัวแบบสำคัญที่เด็กจะเลียนแบบเปรียบเทียบ การพัฒนาทางด้านจริยธรรมของเด็กวัย

นี้ จึงขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตัวของพ่อแม่และผู้ใกล้ชิดกับเด็ก

ทฤษฎีของ พาฟลอฟ (Pavlov อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ 2523:66) กล่าวถึงการวางเงื่อนไข โดยเชื่อว่ากระบวนการที่เป็นรากฐานของการ เรียนรู้ คือการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับปฏิกิริยาตอบสนองได้อย่างฉับพลัน หรือปฏิกิริยาสะท้อนให้เกิดขึ้น พาฟลอฟ อธิบายเรื่องการวางเงื่อนไขในแง่ของสิ่งเร้าและการ สอนตอบว่า มีการเชื่อมโยงสิ่งเร้าบางอย่าง กับการสนองตอบสิ่งเร้าบางอย่าง มาตั้งแต่แรก เกิด และพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ การสนองตอบสามารถเกิดขึ้นได้โดยการสร้างเงื่อนไขให้เกิดขึ้นจาก สิ่งเร้าเทียม เช่น การให้อาหารแก่สุนัข อาหารเป็นสิ่งเร้าแท้ พร้อมกับกระตุ้นกระดิ่งเป็นสิ่ง เร้าเทียม ครั้งต่อไปให้แต่เสียงกระดิ่งอย่างเดียว สุนัขจะแสดงอาการเช่นเดียวกับเมื่อให้ อาหารด้วย หลักการวางเงื่อนไขนี้ สามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ได้ โดยครูสร้างเงื่อนไข เกี่ยวกับสภาวะทางอารมณ์ของเด็กให้เกิดความรู้สึกชอบเรียน การลบพฤติกรรมที่วางเงื่อนไข ครูทำได้โดยทำให้สิ่งเร้าเทียมลดลงจนไม่อยู่ในระดับที่เด็กไม่อยู่ในการตอบสนอง และพฤติกรรม ที่ครูไม่ต้องการก็ค่อยๆหายไป (การจัดบริการศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน 2523:66)

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสภาพการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็ก

2.1 ความหมายและความสำคัญของการศึกษา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 (2505:857) ให้ความหมายของการศึกษา ว่า การศึกษาคือการเล่าเรียน การฝึกฝน อบรม

รุสโซ (Rousseau) ชาวฝรั่งเศส ให้ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่าการ จัดการศึกษาจะต้องให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก และต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง บุคคล (ภิญโญ สาร 2521)

เปสตาลออสซี (Pestalozzi) ชาวสวิส ให้ความหมายเกี่ยวกับการ ศึกษาว่า การศึกษาคือการปลูกฝังความเคารพนับถือ ให้ตัวบุคคลมีความรัก มีความเมตตาเพื่อ เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งถือว่ามีค่ามากกว่าสอนคนให้มีความรู้ (ป.ณ.นศร 2515:20)

ดร.สาโรช บัวศรี กล่าวถึงความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา คือการพัฒนาขั้นห้า คือ รูป ได้แก่ ร่างกาย เวทนา ได้แก่ ความรู้สึก สัญญา คือความจำ สंहार คือ ความคิด วิญญาณ คือ ความรู้เพื่อให้อยู่ในสังคมได้ (วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ คณะครุศาสตร์ 2532:5-6)

จากที่ประชุม คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาระหว่างประเทศ (ICED) ปี 1972 มีมติให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษาคือการเรียนรู้ ไม่ว่าที่ไหน เมื่อไร หรือ

ด้วยวิธีใดก็ได้ "การศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต" (อ้างใน การศึกษาไทย 2532:5-6) เบนท์ (Bent) และ โครเนเบิร์ก (Kroneberg) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า ประเทศที่ล่าช้าทางเศรษฐกิจ มีผลเนื่องมาจากความโง่เงาเบาปัญญา เพราะพื้นฐานการศึกษาต่ำของพลเมือง การศึกษาต่ำมีผลทำให้ผลผลิตของประเทศ และรายได้ของประเทศต่ำ และในทางตรงกันข้าม ถ้าพลเมืองของประเทศได้รับการศึกษาดี จะมีผลต่อผลิตผลของประเทศ ดังเช่นประเทศเดนมาร์กกับโคลัมเบีย เป็นตัวอย่างเปรียบเทียบที่เห็นได้ชัด โดยเฉพาะรายได้ของพลเมือง ประเทศโคลัมเบียไม่สนใจเรื่องการศึกษา มีผลทำให้ไม่สนใจเรื่องทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มากมาย รายได้พลเมืองเฉลี่ย 255 เหรียญสหรัฐต่อปี ต่อคน ประเทศเดนมาร์กมีทรัพยากรน้อย แต่ให้การศึกษาพลเมืองเป็นอย่างดี รายได้พลเมืองเฉลี่ยคนละ 1353 เหรียญต่อปี (วิทยาลัยครูสวนดุสิต คณะครุศาสตร์ 2532:5-6)

2.2 ความหมายและความสำคัญของการเลี้ยงดูเด็ก

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 (2505:375) ให้ความหมายของการเลี้ยงดูว่า ให้อินอยู่ บำรุง ประคอง

รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์ (2531:51) ให้ความหมายของการเลี้ยงดูว่า คือ การให้ความเอาใจใส่ดูแลเด็กในด้านต่างๆ ได้แก่ การฝึกให้เด็กรู้จักการรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการ การฝึกให้เด็กมีสุขนิสัยเป็นผู้มีอนามัย การฝึกให้เด็กมีนิสัยที่ดีในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสภาพการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็ก

แนวความคิดของนักการศึกษาที่สำคัญ (การจัดบริการศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน 2523:99-104) เกี่ยวกับการจัดสภาพการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ถึง 3 ปี เป็นเรื่องที่มีผู้ให้ความสนใจมานานแล้ว ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 ได้เริ่มมีบุคคลที่มีความคิดริเริ่มในประเทศต่างๆ วางรากฐานของการจัดการศึกษาในระดับนี้ และเล็งเห็นความสำคัญและการเจริญเติบโตของเด็ก บุคคลที่ควรกล่าวถึงของวงการการศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนในระยะแรกๆ ได้แก่ โคมเนียนุส (Comenius) รูสโซ (Rousseau) เฟรอเบล (Froebel) เปสตาลอซซี (Pestalozzi) มอนเตสซอรี (Montessori) และ ดิวอี้ (Dewey) บุคคลเหล่านี้ได้วางแนวคิดสำคัญทางการเรียนรู้ของเด็กตั้งแต่วัยแรกเกิด

แนวคิดของ เพรอเบล (Froebel:1842) เพรอเบล มีความเชื่อว่า ครูควรส่งเสริมพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กให้เจริญขึ้น ด้วยการกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี โดยใช้การเล่นและกิจกรรมเป็นเครื่องมือ เพรอเบล ได้จัดอาคารสถานที่ของเขา ให้ร่มรื่นเหมือนชื่อของสถาบันที่เขาได้ตั้งขึ้น ว่า Kindergarten เขามีความเห็นว่าการบังคับให้เด็กอยู่ในระเบียบวินัยหลายๆเรื่องนั้น เป็นการสกัดกั้นการพัฒนาคำคิด และสติปัญญาของเด็ก เพรอเบล เน้นเรื่องกิจกรรมของเด็ก โดยถือว่าเด็กทุกคนมีความสามารถอยู่ภายใน ซึ่งจะแสดงออกเมื่อได้รับการสนับสนุน เช่น การเล่น การร้องเพลง การแสดงท่าทางต่างๆ เป็นต้น จากเหตุผลดังกล่าว เพรอเบล ได้ตอบสนองความต้องการของเด็กโดยพัฒนาเครื่องมือให้เด็กเล่นชิ้น และเรียกเครื่องมือนี้ว่า "ของขวัญ" (Gift) ซึ่งมีทั้งหมดประมาณ 30 ชุด เพรอเบล กำหนดว่า เด็กๆทุกคนจะต้องมีของเล่นชุดเดียวกัน ก่อนครูจะนำให้เด็กเล่น โดยทดลองทำพร้อมๆกัน เมื่อเด็กเข้าใจและทำได้บ้างแล้ว จึงให้โอกาสเด็กแต่ละคนคิดทดลองทำด้วยตัวเองอีกครั้งหนึ่ง ในการเล่นเครื่องมือดังกล่าว เพรอเบล ได้เน้นขั้นตอนในการเล่น ตลอดจนการเก็บของเล่นแต่ละอย่างให้ถูกวิธี พร้อมทั้งกำหนดเวลาของกิจกรรมต่างๆประจำวันไว้ อย่างแน่นอน กิจกรรมอื่นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือนิทาน เพรอเบล แต่งนิทานสำหรับเด็ก เป็นเรื่องของสัตว์เลี้ยงมีชีวิตและเป็นอยู่เหมือนคน ขณะเดียวกันก็ให้เด็กๆรู้จักธรรมชาติของสัตว์ โดยการร้องเพลงและทำท่าเลียนแบบซึ่งเด็กๆชอบมาก และมีความเพลิดเพลินตลอดเวลาที่อยู่ใน Kindergarten ตั้งแต่เช้าถึงเย็น

แนวคิดของ มอนเตสซอรี (Montessori:1912) มอนเตสซอรี มีแนวความคิดให้เสรีภาพแก่เด็กเพื่อแสวงหาความรู้ โดยปล่อยให้เด็กมีประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง และด้วยความสมัครใจ โดยถือความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมเอกภาพของเด็ก เช่น กิจกรรมในห้องเรียน มอนเตสซอรี ได้ทำอุปกรณ์การสอนไว้เป็นประเภทๆตามลักษณะกิจกรรมที่เด็กชอบโดยธรรมชาติ เพื่อยั่วยุให้เด็กหาความรู้ตามความสนใจ โดยครูเป็นผู้สังเกตและแนะนำช่วยเหลือ แม้แต่เก้าอี้ของเด็ก มอนเตสซอรี ก็ออกแบบให้เล็กเหมาะกับความสูงของเด็ก และยกเคลื่อนย้ายไปมาได้สะดวก ตามโอกาสและความเหมาะสมของกิจกรรมแต่ละอย่างที่เด็กๆสนใจร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมฝึกฝนให้เด็กทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ปลูกดอกไม้ รดน้ำต้นไม้ พรวนดินตามความพอใจและความสนใจของเด็ก ซึ่งขณะเดียวกัน ก็เป็นการเรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมอย่างเสรีโดยรู้สึกตัว สุขภาพอนามัยของเด็กเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญ มอนเตสซอรี จัดให้มีการตรวจสุขภาพในเวลาเช้า วัดความสูง รอบอก รอบแขน รอบศีรษะ ชั่งน้ำหนัก อย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อศึกษาความเจริญเติบโต นอกจากนั้น ยังส่งเสริมให้เด็กมีกิจกรรมอันเป็นนิสัยที่ดี ทั้งการรับประทานอาหาร การขับถ่าย การพักผ่อน ฯลฯ

แนวคิดของ รูสโซ (Rousseau:1756) ในหนังสือเรื่อง Emile ของ รูสโซ ซึ่งพิมพ์ออกจำหน่ายเมื่อปี 1762 เป็นข้อคิดสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในช่วงวัยแรกของชีวิต รูสโซ ได้ชี้ให้เห็นถึงวิธีการเลี้ยงเด็กให้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เขามีความคิดว่า หน้าที่ที่ยิ่งใหญ่ของการศึกษาก็คือการค้นให้พบธรรมชาติของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรากฏอยู่ในตัวเด็ก และประคับประคองให้ดำเนินไปอย่างถูกวิธี

รูสโซ มีความเชื่อว่า มนุษย์เรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัวจากสภาพแวดล้อมที่ปรากฏอยู่ในเมื่อเราไม่อาจปรับเปลี่ยนธรรมชาติได้ ก็ต้องปรับมนุษย์และสรรพสิ่งให้ทันเข้าสู่ธรรมชาติ ซึ่งรูสโซ มีความรู้สึกว่าการปราบปราม ความทรมาณ และการบีบบังคับเป็นการทำลายธรรมชาติ ซึ่งเปรียบได้กับการปล่อยให้เด็กอยู่ในความดูแลของคนใช้ ซึ่งห่มห่อเด็กด้วยผ้า ซึ่งจะทำให้เด็กเหล่านั้นไม่ซุกซน และไม่ต้องเสียเวลาดูแล ในความคิดของรูสโซ เขามีความเชื่อว่า หัวใจของการศึกษา คือชีวิตในครอบครัว ผู้ที่เป็นแม่เท่านั้นที่ควรจะเป็นผู้ดูแลเด็ก ในขณะที่พ่อเองก็มีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูบุตรของตนเช่นกัน

รูสโซ ได้วางแนวคิดไว้เป็นหลัก 4 ชั้นของพัฒนาการเด็ก โดยเฉพาะในขั้นแรก จะกล่าวถึงการศึกษาศาหรับเด็กในช่วง 5 ปีแรกของชีวิต รูสโซ มีความตระหนักถึงความสำคัญ ของกิจกรรมทางร่างกาย (Physical Activity) และได้บรรจุไว้ในหลักสูตรสำหรับเด็กในขั้นนี้ด้วย

รูสโซ ยังเห็นว่า เด็กไม่ใช่ส่วนย่อยของผู้ใหญ่หรือผู้ใหญ่ตัวเล็กๆ ธรรมชาติให้เด็กเป็นเด็กก่อนที่จะเป็นผู้ใหญ่ การศึกษาในความเห็นของเขาจะต้องเจริญงอกงามจากความสนใจตามธรรมชาติ และความอยากรู้อยากเห็น เขาตระหนักถึงคุณค่าของการเล่น และความแตกต่างระหว่างความสนใจ และคุณค่าในการเล่นระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่

เด็กจะต้องไม่ได้รับคำสั่งที่เป็นคำพูดทุกชนิด การเรียนรู้ของเด็กจะเกิดจากประสบการณ์เท่านั้น เด็กจึงไม่สมควรได้รับการลงโทษทุกชนิด และต้องไม่ควรรให้เด็กกล่าวคำขอโทษ การกระทำที่เด็กทำผิด เพราะจะไม่ถือว่าเป็นการผิดศีลธรรม

รูสโซ มีความเชื่อในธรรมชาติการแสดงออกของเด็ก ซึ่งความเชื่อนี้ได้มีความขัดแย้งกับโปรแกรมการกระตุ้น (Infant Stimulation Programs) ในสมัยนั้น ซึ่งโปรแกรมที่ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความบกพร่องในการเป็นแม่

แนวความคิดของ เปสตาลออสซี่ (Pestalozzi:1746-1827) เปสตาลออสซี่ เชื่อว่า โรงเรียนจะเป็นที่ที่ปกป้องพัฒนาการทางด้านความเชื่อมั่นของเด็กไว้ได้ โรงเรียนของ เปสตาลออสซี่ ให้ความสำคัญกับความเมตตา กรุณา และเช่นเดียวกับบุคคลในสมัยนั้น เขายกเลิกการเมียนตี แล้วปกครองเด็กด้วยความรัก ซึ่งถือเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่สำคัญต่อการพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญาของเด็ก

เปสตาลออสซี กล่าวว่า เด็กทุกคนมีศักยภาพและความสามารถของตนเอง เช่นเดียวกับความเชื่อของรูสโซ เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านความสนใจ ความต้องการ และอัตราในการเรียนรู้ เขาเป็นผู้ริเริ่มคิดในเรื่องของความพร้อม ซึ่งเด็กจะต้องไม่ถูกบังคับให้เรียนท่องจำ แต่จะต้องให้เวลาและประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจด้วยตนเอง และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ในหลักสูตรของเปสตาลออสซี ประสบการณ์ตรงทางวัตถุ หรือทางรูปธรรมที่เรียกว่าบทเรียนทางวัตถุ (Object lesson) เป็นสิ่งที่มาก่อนการพูดหรือคำพูดที่ไม่มีความหมาย ซึ่งเป็นความคิดที่ว่า วัตถุ (สิ่งของ) และเหตุการณ์ จะต้องถูกสัมผัส เห็นด้วยตา รู้สึก และสังเกตในลักษณะที่เป็นรูปธรรม เน้นการกระทำซ้ำในสิ่งที่เพิ่งเรียนรู้ โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องโดยตรงกับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม

แนวความคิดของ ดิวอี้ (Dewey: 1859-1952) ดิวอี้ กล่าวว่า กิจกรรมซึ่งกระทำด้วยปัญญานั้น จะแตกต่างจากกิจกรรมที่กระทำโดยไร้จุดหมาย เขาได้ชื่อว่าเป็นผู้นำการเคลื่อนไหวแบบ Progressivism ซึ่งตรงกันข้ามกับการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิม (Traditional) ในสมัยของเขา การศึกษาแบบดั้งเดิมในทัศนะของดิวอี้ มีลักษณะที่ว่า เป็นการเสนอจากเบื้องบนและจากเบื้องนอก เป็นการศึกษาที่พยายามจะแทรกใส่มาตรฐาน ความคิด ความรู้ของผู้ใหญ่ ตลอดจนวิธีการต่างๆ เข้าไปในเด็กหรือผู้อ่อนวัยซึ่งกำลังเติบโตขึ้นทีละน้อยไปสู่ระดับวุฒิภาวะ

ดิวอี้ มีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคม ซึ่งจะแสดงถึงชีวิตที่เหมาะสมและสมบูรณ์สำหรับเด็กเหมือนบ้าน ดังนั้น การศึกษาจึงหมายถึงกระบวนการของการมีชีวิตอยู่โดยโรงเรียนต้องทำหน้าที่เหมือนกับสังคมย่อย ที่ต้องการความร่วมมือแบบประชาธิปไตย การตัดสินใจหาร่วมกัน และการจัดอาชีพที่เหมาะสม โดยเน้นความสนใจของนักเรียนเองเป็นใหญ่ ทัศนะอันนี้อาจจะจัดเข้าว่ามีความเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์หลายๆอย่าง ซึ่งนักการศึกษาในปัจจุบันได้ให้ไว้กับการจัดหลักสูตร ในการเสริมสร้างทักษะบางอย่าง นั่นคือการสอนที่จะให้ให้มีทักษะในการดำรงชีวิต เช่น การตัดสินใจ การสร้างสรรค์ การตีค่า การประเมินค่า การแก้ปัญหา และการรู้สำนึกตัวอยู่ตลอดเวลา

ดิวอี้ มีแนวความคิดว่า ประสบการณ์จะเป็นตัวช่วยปรับความสมดุลระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อม และขยายแนวความคิดของเด็กให้กว้างขวางออกไป สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นโลกของประสบการณ์ในเด็กที่เด็กพึงจะได้รับ จะขยายใหญ่มากขึ้น และมีความลึกซึ้งมากขึ้น ดิวอี้ จึงได้เรียกร้องให้เตรียมสภาพแวดล้อมสำหรับการที่เด็กสามารถเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ได้ด้วยตนเอง ยิ่งกว่านั้น โดยเหตุผลที่ว่า การศึกษาเป็นวิถีทางของการดำรงชีวิต ประสบการณ์เบื้องต้นของเด็ก ควรเป็นประสบการณ์ในสภาพการณ์จริงมากกว่าที่จะเป็นการเรียนรู้จากตำรา ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นควรจะเป็นประสบการณ์ตรง เพื่อเป็นรากฐานที่จะสร้างความเข้าใจ และความรู้

อย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็นความรู้ที่จดจำไปได้ยาวนาน โดยประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษานั้น ควรจะเกิดจากความสนใจโดยธรรมชาติของเด็กเองมากกว่าที่จะได้รับจากหลักสูตรที่จัดแจงไว้ให้เรียบร้อยแล้ว และอย่างไม่เป็นธรรมชาติ คิวอี้ มองครุในฐานะที่เป็นผู้จัดเตรียมประสบการณ์ให้เกิดขึ้นกับเด็ก โดยการช่วยเหลือและส่งเสริม วางแนวทางที่เหมาะสมต่อเนื่องกันไป

ตอนที่ 3 สถานรับเลี้ยงเด็กในประเทศไทย

3.1 ความเป็นมาของสถานรับเลี้ยงเด็กในประเทศไทย

สถานรับเลี้ยงเด็กแห่งแรกในประเทศไทย (อ้างใน สุโขทัยธรรมาธิราช 2524:127-129) เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ เป็นผู้ดำริก่อตั้งขึ้น เมื่อ พ.ศ.2433 เปิดทำการเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2433 ที่ตำบลสวนมะลิ ถนนบำรุงเมือง ผู้อำนวยการโรงเลี้ยงเด็กคนแรกคือ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ได้ทรงวางระเบียบในการเลี้ยงดูเด็กไว้ดังนี้คือ สำหรับทารกที่เพิ่งคลอด ให้พี่เลี้ยงนางนมคอยดูแลให้คว่ำ คลาน เดิน และพูดจา เมื่อเข้าใจภาษาจึงเริ่มเขียนอ่าน เป็นต้น เกณฑ์ในการรับเลี้ยงเด็กเข้าอบรม คือ

1. เด็กชายหญิงที่พ่อแม่มีฐานะยากจน หรือกำพร้าบิดามารดา หรือ พ่อแม่เป็นคนพิการ ไม่สามารถที่จะเลี้ยงดูลูกได้
2. อายุของเด็ก เด็กที่รับเข้าสถานเลี้ยงเด็ก กำหนดอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุไม่เกิน 11 ปี สำหรับเด็กหญิง และไม่เกิน 13 ปี สำหรับเด็กชาย
3. การอบรมเลี้ยงดู เด็กชายหญิงในโรงเลี้ยงเด็กจะได้รับการดูแลเรื่องการศึกษา การนอน สุขภาพ ให้ได้รับการพยาบาลเมื่อเด็กเจ็บป่วย และเมื่อมีอายุพอสมควรก็ให้เรียนหนังสือ ฝึกอาชีพและหางานให้ทำตามลำดับ
4. การอบรมเลี้ยงดูดังกล่าวจะจัดให้ฟรี บิดามารดาไม่ต้องเสียเงินแต่อย่างใด ทั้งในขณะที่ยังเล็กหรือเมื่อเติบโตขึ้น ออกไปประกอบอาชีพได้ด้วยตนเอง
5. บิดามารดาที่นำบุตรมาฝากที่โรงเลี้ยงเด็ก ต้องทำสัญญายกเด็กให้เป็นสิทธิแก่โรงเลี้ยงเด็กไปจนโต จนกว่าจะทำมาหากินเองได้ และจะมาขอคืนเด็กไปไม่ได้ เว้นแต่ผู้ดูแลเด็กจะเห็นสมควรและอนุญาต จึงจะรับคืนไปได้ แต่ในขณะที่เด็กอยู่ในโรงเลี้ยงเด็ก อนุญาตให้บิดามารดาไปเยี่ยมเยียนเด็กได้ และจะมาอยู่รักษาพยาบาลเด็กเมื่อป่วยไข้ได้
6. บรรดาเด็กที่อยู่ในโรงเลี้ยงเด็ก จะได้รับการดูแลให้ปลอดภัย และพิทักษ์ให้พ้นจากความเดือดร้อน การทุจริตทั้งภายในและภายนอก อนึ่ง ในการเลี้ยงดูเด็กจะปฏิบัติเหมือนเด็กเป็นบุตรของผู้เลี้ยงดู ทั้งนี้เพื่อเด็กจะได้อบอุ่นปลอดภัยและเจริญพัฒนาได้อย่างราบรื่น

โรงเรียนเด็กนี้ รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้เรียกชื่อว่า โรงเรียนเด็กของพระอัครชายา และพระองค์ทรงสนับสนุนในทุกๆด้าน ส่วนเด็กอื่นๆที่ไม่เข้ารับการอบรมจากโรงเรียนเด็กแห่งนี้ จะถูกเลี้ยงดูจาก พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และถูกส่งเข้ารับการศึกษารในโรงเรียนบูรพทมูลศึกษา โรงเรียน กษ นโม โรงเรียนกินเดอคาเตน ให้เด็กมีความรู้พื้นฐานเพื่อเรียนต่อในชั้นประถม ซึ่งในสมัยนั้น เน้นการสอนหนังสือเป็นสำคัญ

แนวคิดในการจัดการศึกษา ให้แก่เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี เริ่มมีมาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย (พ.ศ.2453) ดังปรากฏหลักการเกี่ยวกับการสอนเด็ก ในหนังสือ "นราภุโรบาท" (อ้างใน สุขุทัยธรรมมาธิราช 2524:133) โดยผู้เขียนใช้นามปากกาว่า "ประเสริฐ อักษร" ได้กล่าวถึงการสอนเด็กอายุระหว่าง 1-3 ปี ดังนี้

<p>"ทารกประจวบขวบครึ่งจึงพอสอน ทำของเล่นเป็นท่อนท่อนอักษรพร้อม จงหาเหตุให้สังเกตประเภทของ ล่อให้ชี้สีแสงว่าแดงดำ สองขวบแล้วแคล้วคล่องต้องหาเลข เช่นรู้ช้อนป้อนข้าวเรากินเพลิน หัดนับหนึ่งสองสามตามสะดวก ชวนให้คิดลูกปัดสี่ธบาย ได้สามขวบรู้จักความพยัญชนะ ร้อยลูกปัดหัดเขียนเพียรตามใจ ให้รู้จักกลัวชั่วช้ามั่วคด ของของเขาย่าเข้าป่องเป็นพ้องการ ให้เอื้อเพื่อพ่อแม่แก่ใครใคร ห้ามล้อเสียดเกียจกันฉันทา</p>	<p>เปรียบเหมือนป้อนข้าวกล้วยช่วยถนอม ทาสีส้มหวานล่อมหอมให้จำ เรียกไรต้องมีให้ยากถลาถล่ำ เล่นลูกประคำคล่าลูกปัดหัดประ เมิน ให้รู้เหตุผลแท้แต่เดินเดิน ไฟร้อนเกินจับได้อย่าใกล้กราย หัดลบบวกเทียบเคียงเพียงง่ายง่าย ทิ้งลงทอยอักษรสะกดกระดกไป กับสระ เขียวชาดูพออ่านได้ รู้จักใช้สิ่งของที่ต้องการ หรือทบทวนหมาหน้าสงสาร เลิกคิดอ่านพูดเท็จ เชิดอาญา มีอะไรให้ปิ่นหัดหันหา ยั่วปรารภนาอย่างทางที่ดี"</p>
--	--

หลังจากในสมัยรัชกาลที่ 5 แล้ว การปฐมวัยศึกษาก็พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ มีการตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้นหลายแห่ง คือ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย โรงเรียนราชินี โรงเรียนมาแตร์-เดอี โดยจัดตามแนวคิดของเฟรเดอริคและมอนเตสซอรี ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้ออกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์และการศึกษาอนุบาล และประกาศใช้เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2461 ในมาตราที่ 27 เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของโรงเรียนอนุบาล ว่ามุ่งเอาการเลี้ยงดูเด็กอ่อนๆเป็นสำคัญ และสอนให้เด็กรู้ อ่าน รู้เขียน รู้นับไปพลางในระหว่างเวลานั้น ด้วยโรงเรียนเช่นนี้ ครูอนุบาลในโรงเรียนไม่ต้องมีประกาศนียบัตรก็ควรเป็นไปได้

ในปี 2483 กระทรวงธรรมการได้เปิดโรงเรียนอนุบาลแห่งแรกของรัฐขึ้น คือ โรงเรียนละอออุทิศ ในระยะแรกนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองจัดการอนุบาลศึกษา และเพื่อทดสอบความสนใจ ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องการอนุบาลศึกษา ต่อมาได้ตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้นทุกจังหวัด ซึ่งทำสำเร็จในปี พ.ศ.2511 ส่วนโรงเรียนอนุบาลของเอกชน ก็จัดตั้งเพิ่มขึ้นเสมอมา จากเดิม 1 แห่ง ในปี 2454 ในปัจจุบัน มีโรงเรียนอนุบาลมากกว่า 5000 แห่ง อย่างไรก็ตาม การศึกษาระดับนี้ ยังมีได้อยู่ในระบบการศึกษาภาคบังคับ ดังนั้น ถึงแม้เด็กจะไม่เข้ารับการศึกษาระดับอนุบาล ก็สามารถเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลหรือเอกชนได้ เด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนอนุบาล จะได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อ แม่ ปู่ย่า ตายาย แต่เนื่องจากการศึกษาพัฒนาขึ้น ทำให้ประชาชนจากชนบท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนุ่มสาวที่ยังไม่มีครอบครัว เข้ามาทำงานในเมืองหลวงมากขึ้น คนหนุ่มสาวเหล่านี้เมื่อมาพบกัน ทำงานด้วยกัน ซอบพอกัน มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น และมีความเต็มใจที่จะมีชีวิตอยู่ด้วยกัน ก็จะทำการสมรสกัน ตามปกติ ผู้เป็นภรรยาจะมีหน้าที่ในการทำงานภายในบ้าน เป็นแม่บ้าน แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันสูงมาก ทำให้ผู้เป็นภรรยาต้องออกไปช่วยสามี ทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาใช้จ่ายในครอบครัว เมื่อมีบุตรเกิดขึ้นจึงไม่มีผู้ช่วยดูแลเด็กแทน (สุพิศรา สุภาพ:2514) ดังนั้น จึงต้องหาพี่เลี้ยงเด็กมาดูแลแทน พี่เลี้ยงเด็กนอกจากจะทำหน้าที่ดูแลบุตรแล้ว ยังต้องทำงานอื่นแทบทุกอย่าง หากครอบครัวใดหาพี่เลี้ยงเด็กไม่ได้ ก็ต้องนำเด็กไปฝากไว้กับเพื่อนบ้าน เพื่อนบ้านจึงมีหน้าที่เสมือนผู้ดูแลเด็ก ที่จะต้องให้อาหาร ให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมแก่เด็กก่อนที่เด็กจะเข้าสู่โรงเรียนอนุบาล หรือเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับ เมื่อความต้องการในการนำเด็กฝากไว้ตามบ้านมีจำนวนสูงขึ้น และมีเด็กจำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้ปกครองนำมาฝากเลี้ยงแล้วทิ้งไว้กับเพื่อนบ้าน มีจำนวนมากขึ้น ได้สร้างปัญหาให้แก่เด็กและผู้รับเลี้ยงเป็นอย่างมาก จึงมีผลทำให้รัฐบาลได้หาทางแก้ไขโดยออกกฎหมายควบคุมและส่งเสริมการดำเนินงานสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน ได้แก่กฎหมายที่ใช้ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2515 ซึ่งกล่าวว่า การจะรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 7 ปีบริบูรณ์ และมีจำนวนเกิน 5 คนขึ้นไป ซึ่งไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติกับผู้เลี้ยง แต่ไม่รวมถึงสถานพยาบาลหรือโรงเรียนอนุบาล จะต้องอนุญาตจดทะเบียนกับกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย จัดตั้งเป็นสถานรับเลี้ยงเด็ก ข้อสำคัญในการให้การบริการแก่เด็ก ตามหลักการที่กรมประชาสงเคราะห์ได้วางไว้คือ เด็กจะได้รับความคุ้มครองป้องกันจากอุบัติเหตุ หรืออันตรายอื่นใด อันเป็นการทำลายสุขภาพของเด็กอย่างร้ายแรง หรือเป็นภัยต่อชีวิตของเด็ก จัดให้เด็กได้รับการพยาบาลหรือบริการทางแพทย์ เมื่อเด็กมีอาการเจ็บป่วยหรือมีอาการอื่นใด ซึ่งสื่อให้เห็นว่าสมควรได้รับการรักษาพยาบาล จัดให้เด็กได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าตามความเหมาะสมกับวัย ดูแลให้เด็กได้รับประทานอาหารที่สะอาด ปราศจากเชื้อโรค เครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ในการหลับนอนของเด็ก อยู่ในสภาพที่สะอาด มีบริเวณให้เด็กได้วิ่งเล่น และพักผ่อน

หย่อนใจ

นอกจากกรมประชาสงเคราะห์ ได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน และวางหลักการในการจัดตั้งแล้ว ยังได้จัดการอบรมให้แก่พี่เลี้ยงเด็กของสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน เพื่อพัฒนาความรู้ ความชำนาญ และทัศนคติของพี่เลี้ยงเด็ก ซึ่งจะอำนวยประโยชน์ในการจัดปฏิบัติงานในหน้าที่ และกิจกรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้องตามที่ทางราชการต้องการ เพื่อให้ทางราชการและเอกชนได้มีการติดต่อ ประสานงานในกิจกรรมเกี่ยวกับการรับเลี้ยงเด็ก ซึ่งจะเป็นผลดีในการปรับปรุง และพัฒนางานด้านการสงเคราะห์และการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น วัตถุประสงค์ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เปิดโอกาสให้เจ้าของสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน ตลอดจนพี่เลี้ยงเด็ก ได้พบปะ ปรีกษาหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อกิจการด้านการรับเลี้ยงเด็กต่อไป (พจนานารถ รุจิรัตน์ 2522:102)

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก

สถานรับเลี้ยงเด็กนั้น ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของแม่ ซึ่งไม่สามารถจะเลี้ยงดูลูกของตนเองด้วยเหตุผลต่างๆ ดังนั้น จึงคล้ายกับว่าสถานรับเลี้ยงเด็กทำหน้าที่แทนแม่ของเด็กทั้งหลายนั่นเอง จึงจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมือนบ้านมากที่สุด ควรให้เด็กที่มีขนาดอายุต่าง ๆ กัน ได้เล่นร่วมกันเหมือนการอยู่ในครอบครัว ซึ่งมีพี่คนโต มีน้องคนเล็ก เด็กจะอยู่ด้วยกัน เล่นด้วยกันเหมือนกับอยู่ที่บ้านซึ่งนับว่าเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดของเด็ก และมีสถานที่เล่นให้เพียงพอ (สมใจ ทิพย์ชัยเมธา:2521 7)

อัลเฟรด กาดัสสิน (Alfred Kadushin อ้างใน สุนีย์ อเนกพิทัศน์ 2526:30) กล่าวว่าสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน หมายถึงบริการเลี้ยงดูเด็กทารก เด็กวัยก่อนเข้าเรียนในช่วงเวลากลางวัน ขณะที่บิดามารดาเด็กไม่สามารถอยู่ดูแล ให้ความเอาใจใส่แก่เด็กได้ เพื่อให้เด็กมีโอกาสได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างเต็มที่ ถ้าบิดามารดาของเด็กมารับกลับเมื่อใด เด็กจะไปอยู่ในความดูแลของครอบครัวตามเดิม

สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันและสถานรับเลี้ยงเด็กอ่อน (สุนีย์ อเนกพิทัศน์ 2526:30) สถานรับเลี้ยงเด็กอ่อนเป็นบริการสำหรับเด็กเล็กอายุ 0-3 ปี ส่วนสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันนั้น เป็นการจัดสำหรับเด็กเล็ก อายุระหว่าง 3-5 ปี

โอเบอร์ลิน (Oberlin อ้างใน สมใจ ทิพย์ชัยเมธา 2521:187) เปิดสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีอายุ 2-6 ปี ให้เด็กได้ทำการฝีมือต่างๆเท่าที่เด็กทำได้ มีการเดิน การเล่นออกกำลัง ฟังนิทาน การเดินท่องเที่ยวใกล้ๆ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้วย โอเบอร์ลิน อบรมเด็กทางด้านศีลธรรมและศาสนาเป็นจุดสำคัญ และบรรจुरายการต่างๆ สลับกับ

การทำงาน เช่น การอ่าน การทำกิจกรรมเกี่ยวกับจำนวนและสิ่งอื่นๆอีก เพื่อให้เด็กมีความเหมาะสมดีขึ้นเมื่อเข้าโรงเรียนประถมศึกษา จุติรองลงมาคือการฝึกให้มีสุขนิสัยและมารยาท ซึ่งเป็นที่นิยมของสังคม

โอเวน (Owen อ้างใน สมใจ ทิพย์ชัยเมธา 2521:187) ชาวอังกฤษ ได้จัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้น รับเลี้ยงเด็กอายุตั้งแต่ 1-6 ปี ไม่มีการสอนบทเรียนแก่เด็ก อย่างเป็นพิธีรีตองอะไรเลย อนุญาตให้เด็กเล่นอย่างเดียว จุดมุ่งหมายของเขาเพื่อป้องกันมิให้เด็กๆได้รับนิสัยที่เลว โดยที่พ่อแม่ปล่อยให้เล่นตามข้างถนน เขาได้ให้แบบอย่างนิสัยที่ดีแก่เด็ก โดยกลุ่มมเกลลาอารมณ์เด็กให้มีความรักใคร่กัน

3.3 การจัดสภาพการศึกษา และการเลี้ยงดูเด็ก

ตามหลักการแล้ว สถานรับเลี้ยงเด็กจะต้องไม่เพียงแต่ที่พักชั่วคราวของเด็กๆเท่านั้น บรรดาผู้ชำนาญทางด้านนี้ ต่างเห็นพ้องกันว่า ในเริ่มแรกของชีวิต ได้แก่เด็ก จะมีความอ่อนไหวง่ายต่อสิ่งกระทบ ซึ่งจะมีผลต่อชีวิตในอนาคต ดังนั้น จึงเป็นที่ยอมรับว่าการดูแล เอาใจใส่ทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างดีที่สุด จึงเป็นสิ่งจำเป็น (สมใจ ทิพย์ชัยเมธา 2521:195) ดังนั้น การจัดสภาพการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก จึงต้องคำนึงถึง สถานที่จัดตั้ง ขนาดของเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับเด็กในแต่ละวัย การจัดกิจกรรมการสอนการเล่น ผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม ได้แก่ครูและพี่เลี้ยงเด็ก อาหาร สุขภาพ ความปลอดภัย การรักษาพยาบาล การให้คำแนะนำเกี่ยวกับเด็ก ซึ่งทั้งหมดนี้มีความหมายเช่นเดียวกับสิ่งที่จะกล่าวต่อไปคือ

3.3.1 การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไป โดยปกติ ในการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก ไม่ได้มีข้อจำกัดในการหาทำเลที่ตั้ง เพราะสถานรับเลี้ยงเด็กแต่ละแห่งที่เปิดขึ้นก็เพื่อให้บริการแก่เด็กที่อยู่ในบริเวณนั้นๆ บางแห่งอยู่ในที่ชุมชนแออัด บางแห่งอยู่ในบริเวณโรงงานอุตสาหกรรม จึงยากที่จะหลีกเลี่ยงต่อเสียงรบกวนของรถยนต์ ของเครื่องจักร หรือกลิ่นเหม็นจากโรงงานอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม ถ้าทำเลที่ตั้งและตัวอาคารเป็นสถานรับเลี้ยงเด็ก ควรมีลักษณะดังนี้

- อยู่ภายในชุมชน หรือไม่ห่างไกลจากชุมชนมากเกินไป
- อยู่ในทำเลที่คมนาคมสะดวก อากาศถ่ายเทได้ดี
- เป็นบริเวณที่ค่อนข้างท่วมไม่ถึง
- ไม่ควรอยู่ใกล้สถานที่อันเป็นแหล่งอบายมุข และไม่อยู่ในย่านที่แออัดเกินไป หรือแหล่งที่มีเสียงอึกที่รบกวนตลอดเวลา เช่น ย่านโรงงานอุตสาหกรรม ตลาดสด หรือโรงมหรสพ เป็นต้น

ที่จะรับ

- อาคารควรมีลักษณะคล้ายบ้านมากที่สุด มีขนาดพอเหมาะกับจำนวนเด็ก
 - เป็นอาคารถาวรชั้นเดียว หรือหากจำเป็นก็ไม่ควรเกิน 2 ชั้น และจำนวนอาคารควรเป็น 1-2 หลัง
 - ตัวอาคารควรสร้างหันหน้าไปทางทิศเหนือ เพราะได้รับแสงแดดน้อยกว่าหันไปทางทิศตะวันออก และตรงทิศทางลมดีกว่า
 - ระเบียงหน้าห้อง ควรกว้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร
 - มีรั้วระเบียงที่แข็งแรงพอ เป็นแบบโปร่ง สูงไม่น้อยกว่า 90 ซม.
 - หากเป็นอาคาร 2 ชั้น บันไดขึ้นลงควรมีชั้นพัก บันไดควรกว้างไม่น้อยกว่า 1.25 ม. และบันไดแต่ละชั้นควรห่างกันไม่เกิน 15 ซม.
 - ส่วนของอาคารที่เป็นแง่มุม ควรทำให้มน ปลั๊กไฟควรอยู่พ้นมือเด็ก
 - มีทางออกฉุกเฉินหรือทางหนีไฟ
 - มีพื้นที่ว่างภายนอกตัวอาคารพอสมควร เพื่อเป็นที่วิ่งเล่น หรือทำเป็นสนามเด็กเล่น
 - มีรั้วรอบเป็นสัดส่วนของตนเอง ป้องกันเด็กออกไปเล่นนอกบริเวณ
- ตัวอาคารมีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก ถูกสุขลักษณะ ประกอบด้วยห้องต่างๆดังนี้
- ห้องเลี้ยงเด็ก: แยกกันระหว่างเด็กทารกกับเด็กวัยเตาะแตะ และเด็กวัยก่อนเข้าเรียน เพื่อใช้จัดกิจกรรมแก่เด็ก
 - ห้องนอนเด็ก: แยกกันระหว่างเด็กทารกกับเด็กวัยเตาะแตะ และเด็กก่อนเข้าเรียน ควรมีพื้นที่กว้างโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 1.94 ตารางเมตร และปริมาตรไม่ต่ำกว่า 5.94 ลูกบาศก์เมตร/เด็ก1 คน มีอุปกรณ์เครื่องนอนพอสมควร
 - ห้องรับประทานอาหาร เพื่อให้เด็กได้รับประทานอาหารเป็นระเบียบ ห้องนี้ควรจัดให้มีภาชนะและเครื่องใช้ในการรับประทานอาหาร เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ช้อน แก้วน้ำ เป็นต้น
 - ห้องน้ำห้องส้วม เป็นสิ่งสำคัญของการเลี้ยงเด็ก ควรจัดห้องน้ำ ห้องส้วมใกล้กับห้องเลี้ยงเด็ก มีก๊อกน้ำ อ่างน้ำเตี้ยๆ โถนั่งขนาดเล็กและอยู่ต่ำ ไม่ต้องปีนเวลาใช้ ห้องน้ำแต่ละห้องไม่จำเป็นต้องมีประตูปิด-เปิด หรือถ้ามี ควรปิดเปิดได้ง่าย กลอนประตูออกง่าย อยู่ในระดับพอเหมาะกับเด็ก ที่สำคัญที่สุดคือ ควรเปิดช่องว่างของประตูไว้สูงพอที่เด็กจะลอดออกมาได้
 - ห้องเตรียมอาหาร จัดให้มีเครื่องใช้ประกอบอาหาร และมีการเก็บรักษาภาชนะที่สะอาด

- ห้องเด็กป่วย เด็กป่วยต้องการการพักผ่อนมากเป็นพิเศษ และเพื่อป้องกันการแพร่เชื้อด้วย จึงควรจัดห้องไว้ต่างหาก พร้อมด้วยเครื่องใช้ในการหลับนอน ตู้ยาสามัญประจำบ้าน เครื่องชั่งน้ำหนัก เครื่องวัดส่วนสูง

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าห้องที่ไม่ได้กล่าวไว้อีก 3 ห้อง คือ

1. ห้องอำนวยการซึ่งเป็นห้องทำงานของผู้ประกอบการ เป็นห้องเก็บเอกสารและรายละเอียดต่างๆเกี่ยวกับเด็ก

2. ห้องรับส่งเด็ก ซึ่งควรจะอยู่ด้านหน้าทางเข้าตัวอาคาร ประกอบด้วยโต๊ะเก้าอี้สำหรับผู้ปกครองนั่งคอยเด็ก ชั้นวางของสำหรับเด็กแต่ละคน ซึ่งของใช้ต่างๆของเด็กจะถูกบรรจุไว้ในตู้เล็กๆเหล่านี้ ป้ายนิเทศ์ซึ่งติดประกาศให้ผู้ปกครองทราบเกี่ยวกับข่าวต่างๆของสถานรับเลี้ยงเด็กหรือข่าวที่เกี่ยวกับการศึกษาที่ควรรู้

3. ห้องเก็บสิ่งของสำหรับบุคลากรที่ทำงานในสถานรับเลี้ยงเด็ก

3.3.2 การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกตัวอาคาร เมื่อกล่าวถึงสภาพแวดล้อม จะต้องนึกถึงประสบการณ์ เพราะการเรียนรู้ใดๆก็ตาม จะเกิดขึ้นได้ก็โดยผ่านประสบการณ์ จากการศึกษาได้มีปฏิริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่มากกระทบ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ประสบการณ์ หมายถึงผลที่เกิดกับบุคคลจากการที่เขาได้มีปฏิริยาตอบสนองต่อสถานการณ์ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ดังนั้น ประสบการณ์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสถานการณ์ หรือสิ่งเร้าที่ชักนำไปสู่บุคคลเกิดการตอบสนองขึ้นเท่านั้น ดังนั้น สภาพแวดล้อมที่เป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จึงหมายถึง สิ่งของ วัสดุ ขนาด รูปร่าง สี ตำแหน่ง ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุและสภาพแวดล้อมทางจิตภาพ หมายถึง ลักษณะท่าทางคำพูด สถานการณ์ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด ต่อความชอบ ความเกลียด หรือต่อค่านิยมของบุคคล (สุโขทัยธรรมมาธิราช 2524:194) พีอาเจท์ (Piaget:1962) ได้ชี้ชัดว่าเด็กในวัยปฐมวัยมีพัฒนาการอยู่ในขั้นก่อนการคิดแบบจัดการ (Preoperational Stage) ซึ่งเป็นช่วงเชื่อมต่อระหว่างการคิดแบบรูปธรรมจัดการ (Concrete Operational Stage) ซึ่งเด็กจะต้องอาศัยประสบการณ์จากการที่ได้ตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ในกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาสติปัญญา นอกจากนี้ พีอาเจท์ ยังกล่าวว่าลักษณะนิสัยของเด็กวัยนี้อยู่ในระยะที่ พีอาเจท์ เรียกว่า Egocentric คือมีลักษณะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง จะทำกิจกรรมที่ตนสนใจและพอใจเท่านั้น ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมหรือการสร้างสถานการณ์เพื่อสอน จะเป็นไปโดยตรงไม่ได้ จำเป็นต้องจัดเตรียมสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก ให้เด็กเกิดความสนใจและพอใจที่จะเล่น หรือกระทำพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งนั้นๆแล้วเกิดการเรียนรู้ขึ้นโดยทางอ้อมตามที่วางแผนเอาไว้

สภาพแวดล้อมอาจแบ่งออกได้เป็น 2 อย่าง คือ

1. สภาพแวดล้อมภายนอกตัวอาคาร การจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็ก นอกตัวอาคาร เป็นการจั้วสค์ อุปกรณ์ และสถานการณั้ ที่จะกระตุ้นให้เด็กประกอบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อสถานการณั้ นั้น เพื่อก่อให้เกิดประสบการณ์ในทางเสริมสร้างความพร้อม และพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณั้ สังคม และสติปัญญา นอกจากนี้ ยังเน้นการให้อิสระในการเล่น การเคลื่อนไหว การใช้กำลังกล้ามเนื้อทุกส่วน การเล่นเป็นกลุ่ม และการมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติรอบตัวเด็ก เด็กวัยนี้จะเคลื่อนไหวไม่อยู่นิ่ง เด็กจะอยู่ในที่จำกัดได้ไม่นาน ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมจึงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- อายุของเด็ก เป็นการทำให้ทราบถึงความสามารถในการใช้อุปกรณ์ เครื่องเล่นต่างๆ ที่อยู่ในสนาม ความสามารถในการวิ่งเล่นของเด็ก ถ้าเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี เครื่องเล่นสนามก็ควรมีขนาดเล็ก ไม่สูง

- ความปลอดภัยของเด็ก เครื่องเล่นสนามที่มีขนาดใหญ่ มีน้ำหนักมาก จำเป็นจะต้องติดตั้งให้มั่นคงถาวร เพื่อป้องกันอุบัติเหตุ ไม่ควรมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย และควรตรวจสอบให้อยู่ในสภาพดี

- ความสวยงาม อุปกรณ์สนามควรมีสีสวยดึงดูดเด็ก ตลอดจนบริเวณสนาม มีบริเวณปลูกต้นไม้ดอกไม้ ควรได้รับแสงแดดและรับร่มเงาในบางเวลา

- เพื่อประโยชน์ใช้สอย มีบริเวณบางส่วนที่มีหลังคาถันฝน สำหรับกิจกรรมบางประเภทเช่น เล่นลูกฟุตบอล ชี้อักรยาน หรือการเล่นที่เกี่ยวกับพวกล้อเลื่อนประเภทต่างๆ

- อุปกรณ์การเล่น มีจำนวนเพียงพอสำหรับเด็กทุกคน เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเลือกเล่นได้โดยไม่ต้องแย่งกัน

2. สภาพแวดล้อมภายในตัวอาคาร

- อาคารแบ่งออกเป็นห้องๆ แต่ละห้องมีการจั้วสค์ อุปกรณ์ ลักษณะเครื่องตกแต่งอย่างเหมาะสม การกั้นห้องและการกำหนดบริเวณกิจกรรมต่างๆ ควรมีขนาดที่เหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งครุภัณฑ์ ที่เป็นโต๊ะ ม้านั่ง หิ้งวางของ ก๊อกร้า อ่างล้างมือ โถส้วม ที่เด็กสามารถใช้ได้ด้วยตนเอง เนื้อที่ต่อเด็กแต่ละคนก็ควรให้เหมาะสมกับกิจกรรม ซึ่งจะนำไปสู่พัฒนาการทางร่างกาย อารมณั้ สังคม และสติปัญญาของเด็กด้วย นอกจากนี้ ห้องและวัสดุต่างๆ ควรมีสีสวย และมีแสงสว่างเพียงพอ

- แต่ละห้องควรมีป้ายนิเทศก์ ดิจรูปภาพต่างๆ เช่น ห้องกิจกรรม ดิจรูปภาพเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กได้รับรู้ คือ รูปสัตว์ ผลไม้ ยานพาหนะ ตัวหนังสือ ตัวเลข... ห้องน้ำ ดิจรูปภาพเด็กอาบน้้า แปรงฟัน เช็ดตัว ใส่เสื้อผ้า ห้องอาหารดิกภาพอาหารที่บำรุงร่างกาย ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้เห็นรูปภาพและเกิดการเรียนรู้ขึ้น

- ในแต่ละห้องควรคำนึงถึงความปลอดภัยและมีขนาดพอเหมาะกับจำนวนเด็ก

ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ซึ่งอยู่ในช่วงที่กำลังพัฒนาอย่างรวดเร็วทุกๆด้าน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ตัวอย่างของเด็กที่ถูกเลี้ยงในสถานที่ซึ่งมีแสงสว่างไม่เพียงพอ เซลล์ประสาทที่ช่วยให้มองเห็นได้ในที่มืด ก็จะเจริญเร็วกว่าเซลล์ชนิดที่รับแสงได้ เป็นต้น การที่เด็กขาดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมอย่างหนึ่งไป อาจทำให้ร่างกายไม่มีโอกาสได้พัฒนาที่เหมาะสมสำหรับพฤติกรรมนั้นๆอีกเลยก็เป็นได้ การเจริญเติบโตและการเรียนรู้ในช่วงปฐมวัย จึงเป็นที่ยอมรับกันว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง

3.3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในสถานรับเลี้ยงเด็ก บลูม (Bloom:1964) สรุปว่า พัฒนาการด้านสติปัญญา ร้อยละ 50 พัฒนาการระหว่างที่ทารกอยู่ในครรภ์มารดา ถึงอายุ 4 ปี ส่วนพัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม ถือว่าวัยนี้มีพัฒนาการอย่างสูงสุด และเชื่อว่าจะจะเป็นพื้นฐานบุคลิกภาพและนิสัยติดตัวบุคคลนั้นตลอดไป ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดกิจกรรมต่างๆที่เหมาะสมให้กับวัยของเด็ก กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาและสังคม ให้แก่เด็กแรกเกิด ถึง 3 ปี ไว้ดังนี้ (UNESCO, 1976)

1. วัย 0-3 เดือน

- เด็กควรได้รับการโอบอุ้มอย่างใกล้ชิด จากแม่หรือผู้เลี้ยงดู เช่น อุ้มให้แนมกิน

- ควบคุมดูแลความสะอาด ความอบอุ่นของร่างกาย โดยการอาบน้ำให้ เปลี่ยนผ้าอ้อมให้ ใส่เสื้อผ้าที่เหมาะสม

- พุดคุยหยอกล้อกับเด็กในโอกาสต่างๆ เช่น เวลาอาหาร อาบน้ำ แต่งตัว

- ให้เด็กได้เห็นสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นรอบๆตัวเขา เช่น แม่ที่ผูกลูกไว้ข้างหลัง แล้วเดินไปไหนต่อไหน ลูกก็จะได้เห็นสิ่งที่ผ่านไปมา เปลที่ให้เด็กนอนควรโปร่ง ให้เด็กมองเห็นสิ่งต่างๆได้ เวลานอนเล่น ควรให้เด็กนอนคว่ำ เด็กจะได้ชันคอมองดูโน่นนี่ได้ และเวลาที่เด็กยังไม่หลับ ควรให้เด็กเห็นว่ามีพ่อแม่หรือผู้ใหญ่อยู่ใกล้ๆ

- เวลาเด็กนอนในเปล ควรมีตุ๊กตา ปลาตะเพียนแขวน เพื่อให้เด็กมองตามเวลาแกว่งไปมา

- ของเล่นวัยนี้ควรเป็นตุ๊กตาผ้า หรือไม้สี่สาคีไล ที่จับถือง่ายๆ

2. วัย 3-6 เดือน

- สิ่งที่น่าสนใจในระยะ 0-3 เดือน ก็ยังใช้ได้

- อุ้มเด็กนั่งตักแม่หรือผู้ใหญ่หนุนชัน หรือให้นั่งในเบาะนุ่มๆ

- วางของเล่นในที่ที่เด็กเอื้อมถึงและเอาเข้าปากได้โดยไม่เป็นอันตราย

- หัวเราะ พุดคุย ร้องเพลงให้เด็กฟัง
- ของเล่นชิ้นไม่ใหญ่เกินไป และปลอดภัย เพราะเด็กจะเอาของเล่นเข้าปาก ของเล่นวัยนี้ ได้แก่ ซ้อนไม้ แกนหลอดค้าย ของเล่นที่เขย่าๆแล้วมีเสียง

3. วัย 6-9 เดือน

- ให้เด็กนั่งในที่ปลอดภัย
- ส่งเสริมให้เด็กได้ฝึกนั่ง คลาน ตั้งไข่
- ให้เด็กอยู่ใกล้ๆแม่หรือผู้ใหญ่ ให้เห็นผู้ใหญ่ทำงาน
- ระวังสิ่งของที่เด็กหยิบเข้าปาก พยายามวางของที่เป็นอันตราย ให้

ห่างตัวเด็ก

- เก็บของคืนให้เด็กทุกครั้งที่เด็กโยนลงบนพื้น
- คุยกับเด็ก ใช้คำง่ายๆชัดเจน
- หาโอกาสพุดคุยหยอกล้อเด็ก เช่น เวลารับประทาน เวลาอาบน้ำ

แต่งตัว

- เล่นจ๊ะเอ๋และอื่นๆกับลูก
- ของเล่นวัยนี้ ได้แก่ ลูกบอลนุ่มๆ แท่งบล็อกไม้ ตุ๊กตาผ้า อุปกรณ์

เครื่องใช้ในครัวบางอย่าง

4. วัย 9-12 เดือน

- ฝึกให้เด็กเดิน ผู้ใหญ่จูงแขนทั้งสองข้าง
- ระยะนี้เด็กจะเริ่มเดินไปทั่วบ้าน ระวังสิ่งของที่จะเป็นอันตราย

ควรเก็บให้พ้นมือเด็ก

- สอนคำพูดง่ายๆ

5. วัย 1-1 1/2 ปี (12-18 เดือน)

- เช่นเดียวกับวัยต้น
- ฝึกให้ใส่ของในกล่องให้เต็ม เทออกหมด แล้วใส่ใหม่
- พุดคุยกับเด็ก เล่านิทาน หรือชี้ให้ดูรูปภาพในหนังสือ เล่าเรื่องใน

หนังสือ

- ของเล่นวัยนี้ ได้แก่ รูปภาพ ลูกบอล บล็อกที่จะวางซ้อนกันได้ ของต่างๆที่ใส่กล่องและเทออกได้ เช่น เปลือกหอย ก้อนกรวด ของที่ลากได้ เช่น รถเล็กๆมีล้อ กาบกล้วย

6. วัย 1 1/2-2 ปี (18-24 เดือน)

- ช่วยฝึกเด็กชันบันได ลงบันได
- ให้เด็กชี้ส่วนต่างๆของร่างกายของตัวเอง เช่น ปาก จมูก หู

- ให้เด็กป้อนข้าวเอง ถึงแม้จะเลอะเทอะบ้าง
- ให้เด็กเล่นน้ำ เล่นทราย ถึงแม้จะเลอะเทอะบ้างก็ไม่เป็นไร
- พูดคุยกับเด็ก อธิบายเหตุผลง่ายๆ
- ให้เด็กดูรูปภาพ แล้วเล่าเรื่องในรูปภาพ
- ของเล่น น้ำ ทราย หนังสือ ลูกบอล ตุ๊กตา

7. วัย 2-3 ปี

- ฝึกให้เด็กสังเกตจากรูปภาพ หนังสือ สอนให้เด็กรู้จักชื่อของสิ่งต่างๆ ภายในบ้านและรอบๆตัว ให้รู้จักส่วนต่างๆของร่างกาย ให้เปรียบเทียบขนาดเล็กใหญ่ได้ ให้รู้จักอวัยวะต่างๆ เช่น นิ่ง นอน ยืน
- ฝึกให้เด็กช่วยทำงานง่ายๆ
- ของเล่น กระดาษ ดินสอ ชอล์ก ของใช้ในบ้าน ตุ๊กตา ของเล่น

ที่ต่อได้

มิลเลอร์ และ ไวส์แมน (Miller and Wiessman, 1984:62-63) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมให้แก่วัย 0-3 ปี อาจประกอบด้วยลักษณะดังนี้

ในห้องเด็กที่มีอายุ 0-2 ปี ควรมี

1. ชั้นวางของเล่น และกล่องรูปทรงต่างๆ
2. เครื่องเล่นประเภทดึงหรือผลัก
3. โคมบายเนื้อเตี้ยเด็ก หรือเนื้อที่เด็กเปลี่ยนเสื้อผ้า
4. บล็อกทำด้วยผ้าไหม ภาพตัดต่อง่ายๆ ลูกบอลล์ ตุ๊กตา
5. หนังสือที่มีเสียง หนังสือที่ทำด้วยผ้า
6. เครื่องเล่นแผ่นเสียง เปิดให้เด็กฟังเมื่อเด็กมาถึง
7. ของเล่นที่เด็กปีนขึ้นขี่ได้หรือไต่ได้ และมีที่วางพื่อให้เด็กได้วิ่งเล่น

การจัดห้องเด็กอายุ 2-3 ปี มีการวางอุปกรณ์ต่างๆดังนี้

1. มีอุปกรณ์เป็นไม้บล็อก รูปตัดต่อ
2. มีบัตรคำและบัตรรูปภาพที่เด็กแยกออกจากกันได้ง่าย

นอกจากนี้ควรมีศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) ต่างๆ ที่เด็กสามารถผลัดเปลี่ยนกันทำกิจกรรมได้อย่างเสรี ที่เป็นศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับ

วิทยาศาสตร์ (Science) มีใบไม้ สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ในกรง

ศิลปะและดนตรี (Art and Music) มีอุปกรณ์ชิ้นเล็กๆ มีขาหยั่งสำหรับวาดภาพด้วยสีน้ำ สีฝุ่น และดินสอสี

บทบาทสมมติ (Press-up and-make believe) มีเสื้อผ้าสำหรับหมอพยาบาล ตำรวจดับเพลิง...

กิจกรรมสัมผัส (Manipulatives) มีรูปภาพตัดต่อ ตัวต่อต่างๆ ไม้บล็อกเล็กๆ

บล็อก (Block) มีเครื่องเล่นที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการก่อสร้าง รถยนต์ สัตว์ คน ขนาดต่างๆ ไม้บล็อก

น้ำและทราย (Water and Sand Play)

ภาษา (Language) หนังสือ สมุดภาพ วารสาร และแผ่นเสียง

เครื่องเล่นพัฒนาทางกล้ามเนื้อใหญ่ (Large moter Activity) เช่น ไม้กระดก กระดานลื่น และเครื่องเล่นยิมนาสติก

โต๊ะเก้าอี้มีขนาดพอเหมาะกับเด็ก

ห้องน้ำ อ่างล้างมือ

ตัวอย่างกิจกรรมต่างๆของเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก (Dana and Monohaux 1973:66-70)

วัยแรกเกิดถึง 6 เดือน

7.00-9.00 น. เด็กมาถึง เปลี่ยนเสื้อผ้า พักผ่อนบนเตียง

9.00-11.00 น. เด็กหมุนเวียนกันลงไปเดินเล่นในสวน นอนเล่นบนพรมหรือบนพื้นห้อง

11.00-14.30 น. ให้นม ให้อาหาร

14.30-16.00 น. เด็กตื่นนอน ให้คลานเล่นหรือเดินเล่นในสวน

16.00-18.00 น. เปลี่ยนเสื้อผ้า ให้นมนอนในเตียง

18.00-19.00 น. เปลี่ยนเสื้อผ้า ทำความสะอาด เตรียมตัวกลับบ้าน

วัยอายุ 6 เดือน - 1 1/2 ปี

7.00-9.00 น. เข้าห้องน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้า พักผ่อน

9.00-11.00 น. ตื่น คัดน้ำผลไม้ เล่นกิจกรรมต่างๆบนพรม

11.00-12.00 น. นั่งกระโถน เปลี่ยนเสื้อผ้า อาหารเที่ยง

12.00-14.30 น. นอนกลางวัน นั่งกระโถน

14.30-16.00 น. เล่น เดิน เล่นข้างนอก

16.00-16.30 น. อาหารว่าง นั่งกระโถน

16.30-17.30 น. เล่นกิจกรรมอิสระ

วัยอายุ 1 1/2 ปี - 3ปี

7.00-9.00 น. เด็กมาถึง เปลี่ยนเสื้อผ้า นั่งกระโถน เล่นอิสระ

9.00-11.00 น. กิจกรรมที่จัดให้เหมือนกับที่จัดในโรงเรียนอนุบาล

11.00-12.00 น. นั่งกระโถน อาหารกลางวัน

- 12.00-14.00 น. นอนกลางวัน
 14.00-14.30 น. ตื่น นั่งกระโถน
 15.00-16.00 น. เล่นเกมตามครูหรือที่เลี้ยง ในสวน หรือกลางแจ้ง
 16.30-18.00 น. เล่นอิสระ นั่งกระโถน เปลี่ยนเสื้อผ้า
 18.00-19.00 น. พ่อแม่รับกลับ

โดยปกติในวันหนึ่งๆ เด็กจะได้เรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการเล่นเครื่องเล่นสัมผัส และเครื่องเล่นที่เกี่ยวกับการศึกษาและมีเวลาสำหรับการรับประทาน ขับถ่าย และการพักผ่อน ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะดึงดูดความสนใจของเด็กในระหว่างที่อยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็ก ซึ่งผู้ปกครองจะมีความสบายใจและมั่นใจกับการเลี้ยงดูที่คิดแทนพ่อแม่ที่บ้าน และสิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก ก็คือทำให้การศึกษาแก่เด็ก ไปพร้อมๆ กับการเลี้ยงดู ซึ่งเด็กได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องต่างๆ ได้เล่น ได้เข้าสังคม ได้มีประสบการณ์ และได้พัฒนาการด้านต่างๆ ด้วย

นอกจากกิจกรรมแล้ว ของเล่นที่ใช้ในการจัดกิจกรรมก็มีความสำคัญ ดังนี้

ดানা และ โมโนโซ (Dana and Monohaux 1972:72-73) กล่าวถึงอุปกรณ์ หรือของเล่นที่เหมาะสมสำหรับเด็กในวัยนี้

2-3 เดือน	- ไม้ที่เขย่าสีแฉง
	- แขนวระฆังหรือลูกกลมสีต่างๆ ที่เด็กสามารถเห็นได้
8 เดือน	- สัตว์ที่ทำด้วยยาง สีธรรมชาติ ขนาดพอเหมาะ
	- ของเล่นที่เกิดเสียง
	- ของเล่นที่เด็กสามารถโยนเล่นได้ด้วยตนเอง
9-10 เดือน	- ลูกบอลทำด้วยผ้า ไม่โตมาก
	- บล็อกสีต่างๆ ที่ไม่แตกง่าย
12-15 เดือน	- รูปสัตว์ที่ทำด้วยผ้ากำมะหยี่ มีการปักตาอยู่ในเนื้อผ้า
	- ตุ๊กตาทำด้วยผ้านุ่มมือ
	- ของเล่นที่ลอยได้สำหรับเล่นในอ่าง
	- ผ้าสีสด
	- กล้องเป่าหรือกล้องที่มีกล้องเล็กๆ ซ้อนไว้
	- ขวดที่เอาฝาออก
	- หลอดที่มีฝาปิดหมุนออกได้
	- กระดาษที่ขยำเล่นได้

- 15-18 เดือน
- บล็อกหรือรูปครึ่งวงกลมที่วางซ้อนกันได้
 - หนังสือที่ทำด้วยกระดาษแข็งหรือผ้าที่มีรูปใหญ่ๆ 1 รูป ต่อหนึ่งหน้า
 - ตุ๊กตาหรือหมี่สูงไม่เกิน 30 ซม.
 - รถทำด้วยยางหรือพลาสติก
- 21 เดือน
- ลูกบดทำด้วยไม้ มีขนาดใหญ่ ใช้สำหรับรื้อเยือก
 - บล็อกขนาดใหญ่ เบา ทำด้วยกระดาษแข็ง
 - ของเล่นที่ใช้ลาก เช่น รถกระบะ รถไฟ เกวียน ทำด้วยไม้หรือพลาสติก
 - ของเล่นที่ทำด้วยพลาสติก สามารถวางต่อกันได้

3.3.4 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูหรือพี่เลี้ยงกับเด็ก

ครูหรือพี่เลี้ยงเด็ก มีหน้าที่อบรมดูแลเด็ก (อ้างใน สมใจ ทิพย์ชัยเมธา 2521:63-69) จะต้องเรียนรู้ความต้องการของเด็ก พัฒนาการของเด็ก และจัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้แก่เด็ก เพราะการอบรมเด็กเบื้องต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการปลูกฝังให้กุลบุตรกุลธิดา มีนิสัยอันดีงามและพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป

โดยทั่วไป เราอาจแบ่งความสัมพันธ์ระหว่างครูหรือพี่เลี้ยงกับเด็ก โดยยึดหลักที่จะให้เด็กเจริญเติบโตพร้อมกันทุกด้าน คือ

1. ด้านร่างกาย ส่งเสริมความเจริญเติบโต ความแข็งแรงของร่างกาย ปลูกฝังนิสัยทางสุขภาพอนามัย ฝึกกิจนิสัยและสุขนิสัยที่ดี ให้ความรู้เลือกบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์และเป็นเวลา ตลอดจนการใช้ห้องน้ำ ห้องส้วมให้ถูกต้อง ฝึกให้เล่นและออกกำลังกายเพื่อบริหารกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ทั้งรู้จักการพักผ่อนหย่อนใจที่ถูกต้องวิธี
2. ด้านอารมณ์-จิตใจ ปลูกฝังให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์ มีเหตุผล ไม่ฉุนเฉียว เอาแต่ใจตนเอง ไม่โกรธง่าย และมีจิตใจร่าเริงแจ่มใส มีจิตใจเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เห็นแก่ตัว ซื่อสัตย์ มีสัมมาคารวะ กตัญญูกตเวทิต์ เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ และมีความเชื่อในคำสั่งสอนของศาสนา
3. ด้านสังคม ปลูกฝังให้เด็กรู้จักปฏิบัติตนต่อหมู่คณะ กล้าแสดงออกด้วยตนเอง ในทางที่ถูกที่ควร รู้จักการเล่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น เคารพสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนมีความรับผิดชอบ ฝึกให้รู้จักการรับและการให้เพื่อให้เกิดเป็นนิสัยที่ดี พร้อมทั้งจะปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างดี
4. ด้านสติปัญญา ส่งเสริมให้มีไหวพริบ เฉลียวฉลาด รู้จักหาเหตุผลให้เกิดความเข้าใจด้วยตนเอง มีความพยายาม อดทน สนใจต่อสิ่งต่างๆรอบตัว มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เชื้อมั่นในตนเอง กล้าพูดกล้าแสดงออก ฝึกให้เป็นคนว่องไว ขยัน รักการอ่าน

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ครูหรือพี่เลี้ยงในสถานรับเลี้ยงเด็ก ไม่เหมือนกับครูหรือพี่เลี้ยงในโรงเรียนอนุบาล ดังนั้น สิ่งที่สำคัญสำหรับเด็กอายุแรกเกิดถึง 3 ปี ที่ครูหรือพี่เลี้ยงในสถานรับเลี้ยงเด็กพึงกระทำอย่างยิ่งคือ การส่งเสริม พัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม และด้านภาษาให้แก่เด็ก โดยเฉพาะทารก

- ให้ความรักต่อเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เด็กจะมีสัญชาตญาณรู้ได้จากการโอบอุ้ม การอาบน้ำ คำพูด สีหน้า รอยยิ้ม ฯลฯ ของพี่เลี้ยงที่ปฏิบัติต่อเด็ก

- ให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การเล่น ช่วยทำความสะอาดโต๊ะ ช่วยหยิบของ ฯลฯ การที่เด็กได้มีการกระทำร่วมกัน จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันกับคนอื่น และช่วยให้เด็กมีความสามัคคีกัน ไม่รู้สึกว่าคุณเองถูกทอดทิ้ง และจะไม่ได้เกิดความรู้สึกอิจฉาริษยาขึ้น

- ให้เด็กได้มีความเป็นอิสระ ไม่ควรใช้คำว่า "อย่า" จนมากเกินไป และถ้าห้ามไม่ให้เด็กทำอะไร ควรจะอธิบายให้เด็กเข้าใจด้วยว่า ทำไมจึงห้ามไม่ให้เด็กทำ เพราะเด็กยังมีประสบการณ์น้อย เด็กยังไม่รู้ว่าสิ่งใดเป็นอันตราย และเด็กต้องการความเป็นอิสระในการทำ ในการคิด ดังนั้น ครูหรือพี่เลี้ยงจึงควรจะต้องคอยดูแล แนะนำให้เด็กปฏิบัติตนให้อยู่ในขอบเขตที่ดี ยอมให้เด็กได้ทำในสิ่งที่ไม่เกิดผลร้ายได้บ้าง เด็กจะเกิดการเรียนรู้ได้เองว่าสิ่งใดควรทำ ทำอย่างไร และได้ผลเป็นอย่างไร

- เวลาเด็กมีความสงสัย และถาม อย่าได้ดุ เพราะจะทำให้เด็กไม่กล้าพูด และขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ควรจะอธิบายข้อสงสัยที่เด็กถาม ให้เด็กเข้าใจอย่างเต็มที่ และยอมรับถึงเหตุผลของเด็ก

- อย่าได้หลอกให้เด็กเกิดความกลัวโดยไม่มีเหตุผล เพราะเด็กในวัยก่อนเข้าเรียนนี้เป็นวัยที่มีความกลัวมากกว่าวัยอื่นๆ

- อย่าแกล้งให้เด็กโกรธ หรือร้องไห้ เพราะจะทำให้เด็กเป็นคนโมโหง่าย

- อย่าขู่ขู่ให้เด็กเกิดความอิจฉาริษยาพี่น้อง หรือเพื่อน

- ฝึกอบรมเด็กให้อยู่ในระเบียบวินัยของสังคม ควรจะเน้นในด้านการสั่งสอน อธิบายให้เด็กเข้าใจ ไม่ควรจะใช้การลงโทษด้วยการตี ชู หรือใช้คำพูดดุด่าเด็ก ไม่ควรใช้วิธีการลงโทษกับเด็กในวัยนี้ เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่ซุกซน ไม่ค่อยอยู่ในระเบียบ มักจะทำผิดบ่อยๆ ถ้าทำโทษกับเด็กมากเกินไป จะทำให้เด็กกลายเป็นเด็กดื้อรั้น ไม่ค่อยยอมลงให้ใคร กลายเป็นเด็กอึดทนไปได้ ควรจะยกตัวอย่างบุคคลที่มีระเบียบวินัยให้เด็กดู และควรยกย่อง ชมเชยเด็กเมื่อเด็กทำในสิ่งที่ถูก

- ควรอบรมสั่งสอนให้เด็กรู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม เช่น การไหว้ การกล่าวคำขอบคุณ การกล่าวคำขอโทษ ประเพณีวันสงกรานต์ การไหว้พระ ฯลฯ

- ส่งเสริมให้เด็กได้มีความสำเร็จและมีความสุขในการเล่นกับเพื่อน ให้เด็กได้เล่นเป็นกลุ่มกับเพื่อน สอนให้เข้าใจถึงความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น และรู้จักการแบ่งของเล่นให้แก่เพื่อน

- สอนให้เด็กเป็นคนรู้จักเหตุผล รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง

- สร้างบรรยากาศของสถานรับเลี้ยงเด็กให้เป็นกันเองกับเด็ก ให้เด็กมีความคุ้นเคยกับพี่เลี้ยง เพื่อน สถานที่ใหม่ ฯลฯ

- สอนให้เด็กรู้จักพูด การสอนเด็กพูดควรจะเริ่มต้นด้วยคำง่ายๆ ชัดเจน พูดซ้ำๆ และซ้ำกัน ให้เด็กได้ดูภาพต่างๆ และพูดให้เด็กฟังว่า ภาพนั้นคืออะไร เพื่อเด็กจะได้จดจำได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น นอกจากนี้อาจจะให้เด็กดูภาพต่างๆ และเล่านิทานที่มีคติสอนใจให้เด็กฟัง

- สอนให้เด็กเรียนรู้คำ และเรียงคำให้เป็นประโยคได้อย่างถูกต้อง การพูดคุยกับเด็กควรใช้ภาษาพูดของผู้ใหญ่ อย่าได้พูดกับเด็กด้วยภาษาเด็ก คือ พูดทำเสียงไม่ชัดตามธรรมชาติแล้ว ในระยะแรกๆเด็กจะยังพูดไม่ค่อยชัด อย่าได้ดุ ล้อเลียนเด็ก หรือบังคับเด็กจนเกินไป เพราะจะทำให้เด็กเกิดความกลัวหรืออาย ไม่กล้าพูดอีกต่อไป และอาจจะทำให้เด็กมีปัญหาในการพูดต่อไปด้วย

ดังนั้น ครูหรือพี่เลี้ยงซึ่งมีหน้าที่จัดกิจกรรมและดูแลเด็กแรกเกิด-3 ปี จะต้องเรียนรู้ความต้องการของเด็ก พัฒนาการของเด็ก และจัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้กับเด็ก เพราะการจัดกิจกรรมและการเลี้ยงดูเด็กวัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยอันดีงาม และพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป

3.3.5 การดูแลความปลอดภัยและสุขภาพ (เพ็ญศรี พิชัยสนธิ 2572: 303,267) การดูแลความปลอดภัยของเด็กอายุแรกเกิด ถึง 3 ปี อาจกล่าวได้ดังนี้

อุบัติเหตุในเด็กจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวัยและพัฒนาการของเด็ก เด็กทารก และเด็กเล็ก อุบัติเหตุส่วนใหญ่เกิดในบ้าน โดยมีสาเหตุมาจากสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ขาดความชำนาญและเข้าใจพฤติกรรมการอยากรู้อยากเห็นของเด็ก ลักษณะของอุบัติเหตุที่พบบ่อยในทารก คือ พลัดตก หกล้ม ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก กินสารพิษ ฯลฯ ฉะนั้น จึงควรระมัดระวัง ไม่ปล่อยเด็กไว้ตามลำพังในที่ที่ไม่ปลอดภัย เช่น ไม่มีเครื่องกั้นขวางกั้นการพลัดตก พื้นควรเรียบ แต่ไม่ลื่น และปราศจากเครื่องกีดขวางที่เด็กอาจชนหรือเหนียวรั้ง ดึงให้ล้มหรือหล่นลงมาถูกเด็ก และเป็นอันตรายได้ ไม่วางของร้อน และสิ่งมีพิษต่างๆ สิ่งของเล็กๆที่เด็กจะอมและกลืนได้ ของที่มีสีดลอก ฯลฯ ไว้ในที่เด็กเข้าถึงได้ และควรระวังไม่ปล่อยเด็กไว้ในอ่างน้ำ หรือใกล้ที่กักขังน้ำใดๆตามลำพัง เพราะทารกยังไม่สามารถช่วยตัวเองได้ในน้ำ

- การดูแลสุขภาพของเด็กอายุ 0-3 ปี

การดูแลสุขภาพของทารก ควรเริ่มตั้งแต่ก่อนเกิด คือขณะอยู่ในครรภ์ และกระทำต่อเนื่องกันมาอย่างสม่ำเสมอ และควรประกอบด้วยการดูแลในทุกๆด้าน คือ ทั้งทาง

กาย ใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยบริการที่เป็นการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยหรือมีปัญหา และฟื้นฟูสภาพร่างกายภายหลังการเจ็บป่วยต่างๆ โดยมุ่งเน้นใน 5 ประการ คือ

1. ส่งเสริมให้ทารกเจริญเติบโตและพัฒนาได้อย่างสมวัย
2. ให้อาหารที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค
3. ให้การวินิจฉัย และรักษาเพื่อลดอันตรายจากการเกิดโรค
4. ค้นพบสิ่งผิดปกติของร่างกายในระยะแรกๆ และให้การรักษาเร็วที่สุด
5. เป็นที่ปรึกษาของพ่อแม่ในปัญหาที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก

ปัญหาสุขภาพด้านโรคภัยไข้เจ็บ เป็นปัญหาสำคัญมากในวัยนี้ เพราะเด็กมีภูมิคุ้มกันต่ำ และปัญหาบางอย่าง เช่น ปัญหาการขาดสารอาหารและวิตามินในเด็ก ถ้าเกิดขึ้นจะพบมากและรุนแรงกว่าในวัยอื่นๆ

3.3.6 การบริการด้านอาหาร

อาหารสำหรับเด็กทารก (เพ็ญศรี พิชัยสนธิ 2527:303)

1. อาหารสำหรับเด็กวัยนี้มีความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับอย่างเพียงพอและครบถ้วน เนื่องจากวัยเด็กเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งต่างจากผู้ใหญ่ที่อาหารมีบทบาทเพียงช่วยรักษาสุขภาพให้แข็งแรงและมีพลังงานเท่านั้น โดยมีได้ช่วยเกี่ยวกับการเจริญเติบโตอีก

2. นมเป็นอาหารที่สำคัญที่สุดสำหรับวัยทารก
3. นมแม่มีคุณประโยชน์เหนือนมผสมทุกชนิด
4. ระยะ 3 เดือนแรก อาหารทารกควรเป็นนมอย่างเดียว
5. อาหารเสริมสำหรับทารกควรเริ่มเมื่ออายุประมาณ 3 เดือน
6. การอดหรือหย่านม ไม่มีความจำเป็น นมผสมทุกชนิดกินได้ตลอดไป ถ้าเป็นนมแม่ ควรดูแลความพร้อมของแม่และลูกเป็นหลัก และหากจะสามารถให้นมแม่ได้นานถึง 18 เดือน ก็จะเป็นสิ่งที่ดี

7. ในกรณีที่กินนมขวดหรือนมผสม อย่ากินนมเหลือที่ทิ้งขวดไว้ภายนอก เกิน 1 ชั่วโมง หรือเกิน 3 วันในตู้เย็น

8. การเปลี่ยนชนิดนมจะไม่ช่วยให้การขับถ่ายอุจจาระ (ท้องผูก ท้องร่วง) การอาเจียนหรือขย้อนนม หรืออาการอื่นๆดีขึ้นเสมอไป เพราะสาเหตุส่วนมากของปัญหาเหล่านั้นมิได้มาจากชนิดของนม

9. ไม่จำเป็นต้องอุ่นนมก่อนให้เด็กกิน นมเย็นที่ออกมาจากตู้เย็นไม่ทำอันตรายใดๆต่อทารก แต่จะช่วยทำให้กระเพาะบีบตัวน้อยลง และช่วยลดอาการอาเจียนหลังกินนมได้ด้วย

- อาหารสำหรับเด็กเล็ก 1-3 ปี

เนื่องจากเด็กวัยนี้ส่วนใหญ่จะอดนมแล้ว อาหารอื่นๆนอกจากนม ที่เคยเป็นอาหารเสริมเมื่อเด็กเป็นทารกนั้น จะกลายมาเป็นอาหารหลัก ฉะนั้น การเตรียมอาหารให้เหมาะสมกับวัย และดูแลให้เด็กได้รับอาหารในจำนวนที่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย จึงเป็นเรื่องสำคัญมาก

การได้อาหารไม่ครบทุกหมู่ และ/หรือได้ในปริมาณที่ไม่เพียงพอ จะทำให้เด็กน้ำหนักน้อยกว่าปกติ และ/หรือมีอาการของโรคขาดสารอาหาร เช่น มาราสมีส (marasmus) ความซีดจาง (kwashiorkor) เป็นต้น และภาวะการขาดสารอาหารเหล่านี้จะนำมาซึ่งปัญหาสุขภาพอื่นๆในเด็ก เช่น โรคติดเชื้อต่างๆ โรคโลหิตจาง เป็นต้น (เพ็ญศรี พิชัยสนธิ 2527:324)

3.3.7 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน

เนื่องจากสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน จัดขึ้นเพื่อบริการแก่ประชาชนซึ่งมีความต้องการการดูแลบุตร และบางแห่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการแก่บุตรธิดาของบุคลากรในหน่วยงานนั้นๆ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชน จึงเป็นไปในรูปแบบของการให้บริการด้านความรู้เกี่ยวกับเด็ก ได้แก่ โภชนาการ พัฒนาการ การพยาบาลแก่ผู้ปกครอง นอกจากนี้ ยังเปิดกว้างให้บุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็ก ได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ด้านเด็กได้

3.4 บทบาทของสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีต่อคนกรุงเทพฯ

กล่าวไว้ในช่วง 10 ปีมานี้ คนกรุงเทพฯ เริ่มนิยมออกครัวเดียวกันมากขึ้น และแม่สมัยนี้มีความจำเป็นที่จะต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น จึงไม่มีเวลาดูแลลูก ดังนั้น สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน จึงเริ่มมีความนิยมขึ้น จากสถิติ ปี 2521 มีสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 270 แห่ง (อ้างใน พจนานารถ รุจิรัตน์ 2522:5) ปี 2526 มีสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 365 แห่ง (อ้างใน สุนีย์ อเนกพิพัฒน์ 2526:57) และปี 2531 มีสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน ในกรุงเทพมหานคร 495 แห่ง (สถิติกรมประชาสงเคราะห์) ปัจจุบัน สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน คงมีจำนวนเท่ากับปี 2531 เพราะมีจำนวนที่ปิดกิจการไม่มากไปกว่าจำนวนที่ขอเปิดกิจการ (สถิติกรมประชาสงเคราะห์) ในจำนวนนี้มีไม่ถึงร้อยละ 5 ที่รับเลี้ยงเด็กตั้งแต่แรกเกิด เนื่องจากมีข้อจำกัดในการขอเปิดทำการจากรัฐบาลค่อนข้างมาก เพราะตามกฎหมายข้อบังคับในการขอเปิดบริการเลี้ยงเด็กวัยทารกนั้น จะต้องมีความพร้อมทั้งแพทย์หรือพยาบาลประจำ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน มีการขอเปิดบริการรับเลี้ยงเด็กวัยนี้มากขึ้น โดยเฉพาะบริเวณที่เปิดคลินิก หรือโพลีคลินิก

ดังนั้น จึงมีการแข่งขันกันบริการด้านต่างๆ ทั้งทางการจัดกิจกรรม การจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ อีกทั้งในปัจจุบันนี้ หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแล คือกรมประชาสงเคราะห์ ได้ให้ความสนใจในการให้การจัดอบรมที่เลี้ยงเด็ก เพื่อให้การเลี้ยงดูเด็กมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.5.1 งานวิจัยเกี่ยวกับสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน

พจนารถ รุจิรัตน์ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างที่เลี้ยงเด็กกับการจัดสวัสดิการเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน พบว่า สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนส่วนใหญ่ได้พยายามให้ความสำคัญในการจัดสวัสดิการเด็กในทุกๆด้าน ในด้านอนามัยของเด็ก แม้ว่าการจัดบริการแต่ละแห่งจะแตกต่างกันไปบ้าง เช่น บางแห่งมีแพทย์ประจำ บางแห่งมีพยาบาลประจำ แต่ทุกแห่งให้ความสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็กซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญมาก ส่วนในด้านการจัดอุปกรณ์การเล่นนั้น ปรากฏว่าสถานรับเลี้ยงเด็กทุกแห่งได้จัดเตรียมหาอุปกรณ์การเล่นของเด็กไว้ทั้งอุปกรณ์ในร่มและกลางแจ้ง เช่น เกี่ยวกับการจัดเตรียมห้องต่างๆ เพื่อสวัสดิการเด็ก ส่วนใหญ่แล้วจะมีครบทั้งห้องเรียน ห้องเล่น ห้องนอน ห้องรับประทานอาหาร ห้องแต่งตัว ห้องน้ำ ห้องส้วม จะมีเป็นบางส่วนของห้องเรียนและห้องเล่นรวมเป็นห้องเดียวกัน เนื่องจากเนื้อที่ของสถานประกอบการมีขนาดไม่กว้างนัก

สุนีย์ อเนกพิพัฒน์ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดบริการสังคม ในสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันของเอกชน กรุงเทพมหานคร พบว่าการจัดบริการสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนในประเทศไทย มีหลายรูปแบบ และมีการจัดบริการขึ้นอย่างกว้างขวาง จึงทำให้ความเข้าใจในบริการสำหรับคนทั่วไปสับสน ไม่ชัดเจน หรือแม้แต่เจ้าของผู้ประกอบการเองก็อาจเข้าใจต่างกันไปได้ ดังนั้น จุดเน้นในการจัดบริการของสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันแต่ละแห่งจึงแตกต่างกันไป ส่วนใหญ่มักเข้าใจว่า บริการสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนเป็นเรื่องของการเรียนการศึกษาเท่านั้น โดยความสำคัญของเด็กวัยก่อนเข้าเรียนนั้น จะต้องได้รับการพัฒนาทุกด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ พัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์ ผู้จัดการสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน จึงควรจัดให้มีบริการที่จะช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาครบทุกด้าน ดังกล่าว ซึ่งในการศึกษาการจัดบริการของสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน เกือบครึ่งหนึ่งของสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันทั้งหมดให้ข้อมูลว่า ในการดำเนินงานสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันแก่เด็ก ได้จัดบริการเลี้ยงดูให้เป็นบริการสำคัญ นอกจากนี้ยังเน้นประสิทธิภาพของการจัดบริการที่เป็นการเตรียมเด็กก่อนที่จะเข้าเรียน

ซุนิค (Zunich อ้างใน พจนารถ รุจิรัตน์ 2522) ได้ทำการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างเด็กในโรงเรียนรับเลี้ยงเด็ก พบว่าเด็กที่มีพ่อแม่คอยร่วมสนใจในการกระทำและคอยสนับสนุน ให้กำลังใจในการทำงานของเด็กด้วยวาจา จะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับเด็กอื่นๆ หรือเล่นกับเด็กอื่น ๆได้เป็นอย่างดี ส่วนเด็กที่พ่อแม่เข้มงวดกับกฎเกณฑ์มาก ชอบห้ามไม่ให้ทำในสิ่งที่ต้องการ มักจะเป็นเด็กที่เข้ากับคนอื่นได้ยาก ชอบเรียกร้องความสนใจ และมีความวิตกกังวล แสดงให้เห็นว่าการที่พ่อแม่มีส่วนร่วมและสนับสนุนในกิจกรรมของเด็กนี้ จะมีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเด็ก หรือมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของเด็กกับเพื่อนๆ

ชวาร์ และคนอื่นๆ (Schwarz and others อ้างใน คารณิ ดิษยเดช 2531) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก 2 กลุ่ม ที่มีอายุ 3-4 ปี กลุ่มละ 19 คน โดยให้เด็กกลุ่มหนึ่งอยู่ในศูนย์เด็ก (Nursery School) ที่ให้ประสบการณ์ทางสังคม และกระตุ้นการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม และเด็กอีกกลุ่มหนึ่งเป็นเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอยู่ที่บ้าน โดยเด็ก 2 กลุ่ม มีภูมิหลังเหมือนกัน หลังจากได้ศึกษาเป็นระยะเวลา 9 เดือน ผลการศึกษา ปรากฏว่า เด็กที่อยู่ในศูนย์เด็กมีลักษณะพัฒนาการทางร่างกาย ภาษาและกล้าติดต่อกับคนอื่น ทั้งในวัยเดียวกันและกับผู้ใหญ่ ดีกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูเฉพาะอยู่ที่บ้าน ทั้งนี้เป็นเพราะเด็กที่อยู่ในศูนย์ เด็กนั้นได้มีปฏิสัมพันธ์และใช้เวลาส่วนใหญ่ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กในวัยเดียวกัน

สมิท และ โคนเนอร์ (Smith and Connor, 1962 อ้างใน พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ 2530:220) ได้ศึกษาถึงการพึ่งพาและการช่วยเหลือกันของเด็ก โดยการสังเกตพฤติกรรมของเด็กอายุ 38-75 เดือน ในโรงเรียนอนุบาลและสถานรับเลี้ยงเด็ก ใน ฟลอริดา จำนวนเด็กที่ใช้ศึกษาทั้งหมด 65 คน (ชาย 30 คน หญิง 35 คน) พบว่าเด็กเล็กๆจะ พึ่งผู้ใหญ่มากกว่าพึ่งเพื่อน เด็กที่มีอายุมากขึ้นจะมีการตอบสนองและความสัมพันธ์ในแง่ความช่วยเหลือมากขึ้น แต่มีการตอบสนองในด้านการพึ่งพาลดน้อยลง และเด็กจะพึ่งเพื่อนมากกว่าพึ่งผู้ใหญ่

3.5.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดสภาพการศึกษา

วาสิ ปรุงสิงห์ (2523:บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษา รูปแบบกิจกรรมการศึกษาที่จัดในชั้นอนุบาล ของโรงเรียน 3 สังกัด คือ โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชน โรงเรียนสมาคมและมูลนิธิ ในกรุงเทพมหานคร พบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ที่โรงเรียนทั้ง 3 ประเภท จัดตรงกันมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรมการปั้น วาดรูป ระบายสี ร้องเพลง ฟังเพลงและฟังจังหวะต่างๆ เล่านิทาน อ่านและเขียน ก-ข และการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับสุขอนามัย ของตนเอง ส่วนผู้ปกครองของโรงเรียนทั้ง 3 ประเภท มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 เกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษาที่จัดในโรงเรียนอนุบาล ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็น ด้วยว่า ถ้าเด็กได้รับการฝึกความพร้อมแล้ว จะมีพัฒนาการด้านต่างๆได้จริง และผู้ปกครองต้องการให้เด็กได้ทำกิจกรรมทุกชนิด ยกเว้นกิจกรรมการเล่นกับทราย และกิจกรรมฝึกทักษะด้านการ คืบและหาร อีกทั้งผู้ปกครองส่วนใหญ่มีเกณฑ์ในการเลือกโรงเรียนสำหรับลูก ดังนี้คือ เลือกโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้านหรือที่ทำงาน ครูที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาระดับอนุบาลมาแล้ว

โสภิตอนงค์ บุญช่วย (2531:บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน กรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนมีการกำหนดนโยบายการเรียนการสอนไว้และได้นำนโยบายไปปฏิบัติจริง แต่ส่วนใหญ่จะบรรลุเป้าหมายได้ปานกลาง ส่วนหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์นั้น นิยมใช้ แนวการจัดประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเองมากที่สุด โดยการใช้หนังสือแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล ปีที่ 1-2 พุทธศักราช 2522 ของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็น

แนวทางในการจัดทำ โดยครูทำบันทึกกิจกรรมประจำวัน ส่งให้ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ ตรวจสอบ ล่วงหน้า 1 สัปดาห์ แล้วจึงนำมาสอน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูทั้งชั้นอนุบาลปีที่ 2 และ 3 สอนอ่าน เขียน ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ มากกว่าสอนทักษะวิชาอื่น วิธีการสอนที่ครูใช้มากที่สุด เรียงลำดับคือ การเล่านิทาน หรือเรื่องราวต่างๆ การเล่นเกม การใช้เพลงประกอบการสอน ลักษณะนิสัยที่ครูเน้นมากที่สุด 3 ประการ ในการจัดการเรียน การสอน คือ การให้เด็กช่วยเหลือตนเอง ความมีระเบียบและความรับผิดชอบ เมื่อนักเรียนทำ ผิดวินัยของห้องเรียน ครูจะดำเนินการตักเตือนและชี้แจง ถ้ายังทำผิดอีกจึงจะลงโทษ

พาสเตอร์ วิต (Pastor Witte อ้างใน นิคม ทาแดง 2524:199) ชาวเยอรมัน มีความเชื่อในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและกระบวนการให้การศึกษา โดยจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อพัฒนาการของเด็กตั้งแต่แรกเกิด ดังนั้น เขาจึงใช้เวลาทั้งหมด ำให้กับ คาล วิต (Karl Witte) ซึ่งเกิดปี 1800 โดยเล่นกับลูก พูดคุยกับลูก หาสิ่งใหม่ๆ ของ ำใหม่ๆ มาเล่นกับลูกตลอดเวลา พาเขาไปดูสิ่งรอบข้าง แนะนำให้สังเกต ชวนให้จับต้อง บอกให้รู้ชื่อ สิ่งของที่ได้พบเห็นต่างๆ พูดโดยสรุปว่าเขาได้สร้างครอบครัวของเขาให้เป็นศูนย์เด็กและโรง เรียนอนุบาลที่สมบูรณ์แบบย่อๆขึ้นนั่นเอง ดังนั้น เมื่อลูกเขาอายุ 7 ปี จึงสามารถอ่านภาษา อิตาลี ฝรั่งเศส เยอรมัน และลาตินได้ อายุ 9 ปี เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย จบปริญญาเอกทาง กฎหมาย เมื่ออายุ 16 ปี หลังจากนั้นไม่นานก็ได้เป็นศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยเบอร์ลิน

นายโยชิเดะ (Yoshida:1974 อ้างใน นิคม ทาแดง 2524:198) ได้ทำการวิจัยพบว่า สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่ทำให้ร่างกายสร้างระบบที่สามารถตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมเร็วขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาในระดับต่อไป เขาได้ทดลองโดยการ เลี้ยงปลาตัวเล็กๆที่เกิดใหม่ ไว้ในอ่างเลี้ยงปลา 2 อ่างๆละ 50 ตัว อ่างหนึ่งเลี้ยงตามปกติ ไม่มีการฝึก แต่อ่างหนึ่งสร้างมุมมืดไว้มุมหนึ่งที่ลูกปลาชอบเข้าไปหลบอยู่ ที่มีหลอดไฟเล็กๆอยู่ที่ มุมมืดนี้ เมื่อหลอดไฟสว่างขึ้น เขาจะให้อาหารปลาอีกด้านหนึ่งของอ่าง เขาฝึกปลากลุ่มนี้อยู่ 2 เดือน จนปลาเกือบทุกตัวเกิดการเรียนรู้ว่าถ้าหลอดไฟสว่างขึ้น จะต้องรีบว่ายไปอีกด้านหนึ่ง ของอ่างเพื่อไปรับประทานอาหาร แล้วเขาก็ลุ่มเอาปลาแต่ละกลุ่มมากลุ่มละครั้ง ฝ่าเปรียบเทียบกับ โครงสร้างของเซลล์สมอง ปรากฏว่าสมองของปลาที่ถูกฝึก มีความเข้มของ RNA ในเซลล์สมอง มากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ฝึก และเมื่อเขาทดลองฝึกพฤติกรรมใหม่ให้กับปลาที่เหลือทั้ง 2 กลุ่ม ปรากฏ ว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกก่อนแล้วนั้นเกิดการเรียนรู้เร็วกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ฝึก

3.5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก

ละม้ายมาศ ศรีทนต์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่องอิทธิพลของ สังคมต่อการพัฒนาของเด็ก ที่ตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี (อ้างใน รายงานการวิจัย ฉบับที่ 9 ของสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก 2510:110-111) พบว่า ใน วัฒนธรรมไทยโดยทั่วไป ค่านิยมในการพึ่งตนเองอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับวัฒนธรรมที่มีความ

ก้าวหน้าและเศรษฐกิจสูง เช่น อเมริกา ซึ่งมีค่านิยมในการพึ่งตัวเองสูง จึงทำให้เด็กอเมริกันส่วนใหญ่มีความกล้าที่จะแสดงตน กล้าเผชิญอุปสรรค ตลอดจนมีความต้องการผลสัมฤทธิ์สูง แม่ไทยส่วนใหญ่จะเห็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อพ่อแม่มากกว่าสิ่งที่จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อเด็ก ถ้าหากแม่ไทยมองเห็นคุณค่าของความเป็นอิสระมากขึ้น และเปิดโอกาสให้เด็กช่วยตัวเองอย่างสมบูรณ์แล้ว ก็เป็นที่คาดกันว่า เด็กจะมีพัฒนาบุคลิกภาพที่มีความกล้าเสี่ยง กล้าเผชิญและกล้าแสดงตัว

พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ และ นิรมล ชยุตสาหกิจ ได้ทำการวิจัยเรื่องอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่อพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียน (อ้างใน ฉวีวรรณ วรศรี 2521:11) พบว่า เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่ว่าจะมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางหรือฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีพัฒนาการทางสติปัญญาไม่แตกต่างกับเด็กที่ไม่ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ที่ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี พัฒนาการด้านสติปัญญาจะสูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ที่ไม่ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี และพบว่าเด็กที่มีอายุระหว่าง 18-30 เดือน กับเด็กที่มีอายุระหว่าง 31-42 เดือน เมื่อได้รับสิ่งแวดล้อมที่ดี พัฒนาการทางสติปัญญาจะเพิ่มขึ้น

ฉวีวรรณ วรศรี (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพี่เลี้ยงต่อการพัฒนาความสามารถด้านการช่วยเหลือตนเองของเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียน พบว่าความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของเด็ก ที่มีผลมาจากการเลี้ยงดูของผู้เป็นพี่เลี้ยงนั้น คือ เด็กเข้าสังคมดีขึ้น ช่วยเหลือตนเองได้ดีขึ้น

คิล และ อัลโดส (Kell and Aldous, 1960 อ้างใน พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ 2530:219) ศึกษาทัศนคติการอบรมเลี้ยงดูบุตรว่า ได้รับคุณค่าพื้นฐานมาจากมารดาของตนหรือไม่ โดยการสอบถามนักศึกษาวัยาลัย จำนวน 50 คน (หญิง 27 คน ชาย 23 คน) และมารดาของเขา เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรในหัวข้อสำคัญ 3 ประการ คือ กฎเกณฑ์ของพฤติกรรม ระเบียบวินัย และการให้ความรัก จากการวิจัยพบว่า บุตรจะรับคุณค่าการอบรมเลี้ยงดูจากมารดาของตนในเรื่องเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของพฤติกรรมและระเบียบวินัย แต่จะมีความแตกต่างกันบ้าง ในด้านการให้ความรัก การตามใจ ซึ่งขึ้นกับว่าช่วงเวลาในการให้การเลี้ยงดูต่างกัน

คลาตสกิน และคณะ (Klatskin and Others, 1956 อ้างใน พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ 2530:218) ได้ศึกษามารดาและทารกจำนวน 50 คน โดยใช้แบบสอบถามและการสังเกต เป็นเวลา 3 ปี เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับเด็ก จากการศึกษาพบว่าในช่วง 3 ปีแรกของชีวิต แม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กมากกว่าสิ่งแวดล้อมอื่นใดทั้งหมด

สรุป การจัดสภาพการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน ใน กรุงเทพมหานคร ให้มีประสิทธิภาพ นอกจากจะต้องคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมทั่วไป การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกตัวอาคาร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูหรือพี่เลี้ยงกับเด็ก การดูแลสุขภาพและการให้ความปลอดภัย การบริการด้านอาหาร การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึง ก็คืออัตราส่วนระหว่างจำนวนเด็กกับจำนวนครูหรือพี่เลี้ยงเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย